

ERK

P. Rassi: Põhijooni rahvuskultuuri probleemist.

Eesti Rahvuslaste Klubide põhimõtteid.

H. Moora: Ülesandeid meie kultuuripõllul.

Joh. Aavik: Rahvuskultuuri tõstmine ja intensiivsemaks tegemine.

J. Viigant: Põllumehe isik ja ajavaim.

F. Toomus: Kirjanduslik Magnitogorsk.

ERK

Üld-, majandus- ja kultuur-poliitiline ajakiri

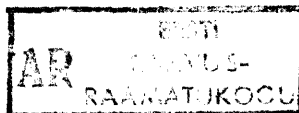
ilmub 1934. a.

Eesti Rahvuslaste Klubide Liidu väljaandel.

Ajakiri „ERK“ käsitleb poliitilisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja kultuurilisi küsimusi rahvuslikult platvormilt.

„ERK“ ilmub 12 korda aastas. Tellimishind aastas Kr. 3.—, poolaastas Kr. 1.70, üksiknumbrid à 30 senti.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised riigis. Toimetuse aadress on: Tartu, Maarjamõisa 48—1. Talituse aadress: Tartu, postkast 140.

ÜLD-MAJANDUS- JA KULTUURPOLIITILINE AJAKIRI

NR. 9-10 NOVEMBER-DETSEMBER 1933 1. AK.

PÕHIJOONI RAHVUSKULTUURI PROBLEEMIST.

Euroopa kultuur elab praegu väärtuste ümberhindamise rasket kriisiaega. Ühed mõtlejad põhjendavad seda kriisi maailmasõja järelmõjudega; teised tunnistavad maailmasõda ennast selle, juba varem alanud kriisi tulemuseks; kolmandad, nagu S p e n g l e r, väidavad Lääne-Euroopa kultuuri hääbumist selle vananemise pärast.

Nii mõtlejad, teadlased ja riigimehed analüüsivad kriisi põhjusi ning otsivad ideed, mille abil edukamalt korraldada uut tulevast riiklikku ja ühiskondlikku elu, kuidas tõhusamalt lepitada igivana vastuolu isiku ja ühiskonna vahel. Krahv H. Keyserling asutas selleks Darmstadtis „Tarkuse kooli“, mis Lõuna-Aasia mõtlemisviisist Euroopa vananeva kultuuri päästmiseks ja noorendamiseks abi otsib, püüdes sealt ümber istutada uut kultuuri ürgmõtet.

Isegi varema aja mõtlejad on Euroopa kultuuris leidnud midagi katki olevat. Nii soovitab J. J. R o u s s e a u juba 18. sajandil päästeabinõuna tagasi minna looduse juure. Pärastised mõtlejad on seda hädaohtu mõistnud mitmeti ja päästeabinõuna loonud oma lahendusi, nagu seda näitavad kaks eriti silmapaistvat nime: Karl Marx oma õpetusega kapitalist ja Fr. Nietzsche õpetusega üliinimesest ja väärtuste ümberhindamisest. Peale mainitute esineb veel terve hulk teisi mõtlejaid, kes kultuuri langusest ja lagunemisest on kirjutanud ja päästmisteid soovitanud.

Enamik neist mõtlejaist näeb kultuuri arendajana ja suundajana ikka mingisugust kandvat ideed. Ja tõesti, kandvail ideedel on määrav osa inimkonna arengus, sest nemad, sõltumuses ajalooliselt kujunenud ühiskondlike eeldustega, suudavad hulki liita teadlikuks rahvuseks, sidudes isikut üldsusega, andes rahvusele tema missiooni — kogu rahva kui ühise terviku kõrgeima eesmärgi.

Kandva idee tähtsust võime jälgida juba rahvaste müütides alates Peaaegu kõik rahvad oma müütides seletavad oma tekkimist jumaliku päritoluga. Peaaegu igal rahval on legend, milles ilmneb soov tõestada, et tema on esimene rahvas, kes on varustatud esmasündinu eesõigustega, või et just tema on saatuse poolt mingisuguse suure eesmärgi saavutajaks rahvaks valitud. Sellest esmasündimisest tulevadki tema õiguste nõuded.

Suur osa kandva ideena on ka veendumusel, et rahvus on tekkinud igavikust ja püsib ka igavesti. Sellise veendumuse tõestusi leiame enamiku ajalooliste rahvaste juurest.

Kandva idee mõju näeme ka kõigis tänapäeva juhtivais ideoloogias. Huvitava näite pakub praegune Itaalia, kes eneses tahab kehastada antiikaja kultuuride sünteesi ja seepärast oma ülesandeks loeb iisraeli ja antiikmaailma poolt alustatud missiooni edasiarendamist. Esmakordselt näitas Itaalia seda, kui temale langes ülesanne Euroopat ristiusustada, millisenä ta oli Euroopa ärataja ja vaimne juht. Seesama põhjustab ka praegust Itaaliat arvama, et ta ka nüüd on kutsutud Euroopa killunenud ja majanduslikult õnnetuid rahvaid äratama ja päästma fašismi näol, kuna itaalia rahvuslik omapärasus sisaldavat eneses ühendatuna kõik need elemendid, mida lahutatult evivad teised rahvused. Seda omadust nimetab Gioberti „Itaalia preesterlikuks funktsiooniks“.

Prantsuse revolutsiooni pärandusena tekkis ka Prantsusmaal usk Prantsusmaa pühasse missiooni, s. o. et Prantsusmaa päästab maailma poliitilisest õiglusetusest ja ka majanduslikust kitsikusest. Sellele viitavad näit. Saint-Simon ja Fourier.

Peaaegu sedasama leiame inglaste Harringtoni, Kiplingi, Miltoni j. t. juures, kes põhjendavad Inglismaa missiooni teiste rahvaste suhtes ja defineerivad rahvus-aristokraatia (elliidi) mõistet paremate valiku näol. Samasugust missioonust tähendab panslavism venelaste juures, messianism poolakate juures jne.

Sellest näeme, et tähtsaim idee, mis tekkinud on teatava rahva seas, on just see idee ja eesmärk, milleks see rahvas loeb ennast oma ajaloolise ülesande täitmisel määratuks. Moodustades rahvale ta missiooni, peab see idee põhjenema rahvuse ürgtunnetusele ja veendumustele, üldiselt — ta mentaliteedile, olles omakorda rakendatud inimkonna üldkultuuri arengu teenistusse. Kujukalt ütleb seda Doves: „Moodse inimese süda tohib tuksuda maailmale, s. o. inimkonnale, kuna kõik ta jõupingutused tohivad kuuluda ainult oma isamaale ja rahvusele.“ Ehk teiste sõnadega: „kõik inimkonna heaks, aga ainult oma rahvuse kaudu“.

Muidugi mõista, kehastuvad kõik ideoloogiad, nii kultuurilistes, majanduslikes kui ka poliitilistes vormides, vastavalt ideoloogia kandja rahva mentaliteedile, mis ka määrab ideoloogia teostamise dünaamika.

*

Tänapäeva Euroopas on suur tähtsus kolmel ideoloogilisel voolul: kommunismil, fašismil ja rahvussotsialismil. Jättes kõrvale kommunismi kui internatsionaalsusel ja ühekülgsel kollektivismil põhjeneva õpetuse, peatume lähemalt kahel viimasel.

Kuigi mõned ideoloogid näevad tänapäeva Itaaliale preesterlikku ülesannet maailma rikastamises kultuurilises mõttes, on fašismi juhi B. Mussolini, fašismi teoreetiku Rocco j. t. seletuste järele fašistliku maa-

ilmavaate tegelikuks lähtekohaks riigi idee. Riik on absoluut, mille ees isikud ja rühmad on ainult relatiivid, vahendid riigile kui eesmärgile. Riik, olles samastatud rahvusega, võib arenedes muutuda impeeriümiks — inimvõimu kõrgeimaks väljenduseks. Riik sisaldab eneses rahva mineviku, oleviku ja peamiselt just tuleviku.

Selle maailmavaate kohaselt tahab fašism olla aktiivne ja agressiivne. Ta lausub: ainult sõda pingutab maksimumini inimese energiat ja märgib õilsuse pitsatiga rahvad, kel on julgust talle näkku vaadata. Sellele vastavalt on rajatud ka rahva kasvatus, mis taotleb võitlust, sest fašisti elu on kohustetäitmine ja võitlus. See põhjendab militarismi arendamist kodust, perekonnast alates.

Majanduselus ehitab fašism korporatiivset korda, tahtes seda arendada universaalseks majanduselu süsteemiks, mis kõrvaldaks ühiskondlikku kaost tekitanud sotsiaalse liberalismi.

Seega on fašismis täiel määral esikohale tõstetud võimu- ja majanduspoliitiline külg, kuna kultuurne ja missionaarne element on jäänud tagaplaanile. Me ei näe fašismi ideoloogias neid kõrgeid kõlblisi väärtusi, mis küündiksid üle oma riigi ja rahvuse, väärtusi, mida fašism võiks pakuda inimsusele ja inimkonnale.

Fašismiga on lähedalt sugulane hitlerlik rahvussotsialistlik maailmavaade. Ka siin on esikohal riigi idee, mis on samastatud rahvusega. Riigi üleolek on siin viidud äärmuseni, kuni on saadud kõikihaarava totalise riigi mõiste oma tasalilitustega. Riik kui võimuorganisatsioon tahab end loomulikult laiendada ja seda ekspansiooni peab moraalselt õigustama saksa rahvuse rassiline oletatav, kui tõestamatu paremus ja üleolek teistest. Saksa rassi prioriteeti rõhutatakse nii riiklikus propagandas kui kasvatuses. Selle tulemuseks on militarismi tõus ja sõja kui „loomingu“ idealiseerimine, nagu seda teevad geograaf E. Banse ja filosoof O. Spengler oma viimaseis teoseis.

Mõlemal mainitud voolul on palju sarnasust, nii mõtlemisviisis kui ka oma avaldusis. Nii fašismis kui hitlerluses esineb rahvuse samastamine riigiga, riigi jumaldamine ja riigi agressiivsuse rõhutamine. See kujuneb võimuekspansiooni propageerimiseks, mis tähendab naabrite füüsilist vallutamist. Rahvuse ülesanne on siin võetud palju kitsamalt, kui seda eelpool Dove's'i järgi märkisime, ning rahvusluse vastav rakendamine võib kujuneda rahvaste vaheliste konfliktide koldeks ning kultuuride hävitamiseks.

Samuti puudub neis õpetustes isiku ja ühiskonna vahekordade kooskõlaline lahendus. Vastavalt kõiki haarava riigi kui täiuse ideaalile on rõhutatud isiku kohuseid riigi vastu, kuna isik ise ja isiku õigused evivad teise järgu tähtsuse. Pole loodud kooskõlalist sünteesi indiviidi ja kollektiivi vahel. Seepärast pole ülalmainitud ideoloogiad suutnud vallutada kõiki Euroopa rahvaid, vaid ainult neid, kes seisavad kas madalal arenemise astmel või kes oma erilise iseloomuomaduse tõttu suudavad pimesi alistuda juhi autoriteedile.

Sakslaste poliitiline ekspansiooniivsus on juba oma põhitoonilt disharmooniline, nagu seda on lääne-euroopa mõtlemisviis oma tervikuski — ta on naturalistlik ja teda eraldab vali kasvatus-dressuur — loogika. See lääne-euroopa dialektika on närbutanud intuiitiivse tõe tunnetamise, mis on omane ida rahvastele. Pole osatud neid mõlemaid inimvaimu omadusi arendada võrdselt ja kooskõllaliselt. Unustatakse, et ühe üliareng toob kaasa teise

närbumise ja sellega moondab tötunnetamise ühekülgsesks. Inimkonna õnnetuseks satutakse sel kombel kultuuriummikusse, kust ei näe olevat pääsu.

*

Eesti rahvus, asudes Lääne- ja Ida-Euroopa piiril, mõlemate mõjude ristamiskohal, on kahtlemata neist mõlemaist mõjustatud. Olles oma iseloomult võib-olla küll staatiline ja tugevalt intellektuaalne, on eesti rahvus osanud kujundada harmoonilisema mentaliteedi, kui seda on suutnud teha teda ümbritsevad teised rahvad. Seetõttu on temas suuri eeldusi sünteesi loomiseks lääne-euroopa mõtlemisviisi (dialektika) formaalsele loogikale põhjeneva ekspansiivsuse ja slaavi vormitu (genitaalse) müstitsismi vahel.

Vastandina ida- ja läänepoolsete rahvaste räpakale ekspansiivsusele on eesti rahva iseloomukamaks jooneks rahulikkus ja tasakaalukus. Eesti rahva omapärane areng on kujundanud eestlasis sallivust naabrite vastu, on annud eesti rahva elumõistmise vormeliks: „*ela ise ja lase ka teisi elada*“. Seega puudub väline agressiivsus, puudub püüe võimu pärast end teiste arvel lajutada.

Edasi iseloomustab eestlast suur iseteadlikkus. Eestlane ei pea end kariolendiks, keda peaks juhtima saatusest määratud juht, vaid iseteadlikuks, kriitikajulgeks isiksuseks, kes on eesmärk iseendast. Juba omaaegse viikingirahvana tunnistasid eestlased oma käskijana ainult iseendid ja see joon on rahva hinges püsinud tänini. Seepärast ei lasku eestlane ka riigi või mõne teise organiseerumismvormi jumaldamiseni, vaid näeb riigis ainult vahendit, mis abistab isikut, võimaldades sellele tõhusamat arenemist — tervikulise iseduse suunas.

Nende eelduste kohaselt tuleb määrata eesti rahvuslik ideoloogia. See ei saa põhjeneda riigi-ideel ja sellest järgneval võimu ekspansionil, vaid lähtub eesti rahvuse kultuurilisest ülesandest. Inimkonna üldkultuuri rikastamisel eestluse eesmärgiks on seega mitte füüsiline vallutamine, vaid vaimne looming ja selle levitamine, s. o. just füüsilise agressiivsuse paralüüsimine uute vaimsete väärtuste ettenihutamise näol. See on uue kultuuri, uue ürgmõtte arendamine — ühes uue kultuurihinge ja stiiliga —, mis põhjened sünteetilisel mõtlemisviisil ja mille aluse määrab subjektiivne areng kõigi evolutsiooniseaduste seaduspärasusega.

See ideoloogia on küllalt individualistlik — eitades hulga, karja kultust ja hinnates üksikisiku väärtust. Seejuures ei unustata ka kogumikku ega selle tähtsust — vaid püsitakse täiesti solidarismi piirides. „*Ela ise, aga tunnusta ka teise eluõigust*“ — see on eestluse põhialuseid ja ka erinevusi analoogilistest vooludest Euroopas, mis ka tahavad põhjeneda solidarismil.

Eestlus eeldab vastavat vaimulaadi, ja et olla eestluse kandja, on vaja, et ideekandja eviks sellekohaseid eeldusi, erilist subjektiivset arengut. Selle tekkimiseks on eeldusi just seesuguselt kujunenud rahvuses, nagu seda on eestlased.

P. Rassi.

EESTI RAHVUSLASTE KLUBIDE PÕHIMÕTTEID.

Lähtudes seisukohast, et eesti rahvuse kui kestva elustiku ja kultuurühiku üldhuvid nõuavad Eesti rahvusliku kultuuri, majanduselu ja ühiskondliku korralduse ülesehitamisel kindlaid sihtjooni, võttis Eesti Rahvuslaste Klubide Liidu kongress Tallinnas 19. novembril k. a. omaks järgmised põhimõttelised alused, mille teostamiseks Eestis peavad Eesti Rahvuslaste Klubid, kui päeva poliitilistest vooludest ja rühmitustest sõltumatud organisatsioonid, rakendama kõik oma jõud:

Üldised alused.

1. Eesti rahvus on eestluse kandja; ta on aateline ja ühiskondlik tervik, kelle ajalooliseks kutsumuseks on võimalikult täiuslik eneseteostus inimkonna üldkultuuri rikastamisel. Eestluse ülesannete täitmiseks tuleb:
 - a) arendada eesti omapärale ja vaimulaadile vastav kultuur, mis põhjeneb sünteetilisel mõtlemisviisil ja subjektiivsel arengul eestluse kasuks ja selle kaudu üldiseks hüvanguks;
 - b) täiuslikult kasutades eesti maa-ala, ülal hoida ja kindlustada siin suveräänset õiguslikku eesti rahvusriiki ja teostada selles õiglane ühiskondlik ja majanduslik kord, mis põhjeneb ühiskonna ja üksikisiku suhete kooskõlalisel lahendusel;
 - c) Eesti kultuurilise, majandusliku ja suveräänse riikliku ühikuna väärikalt maksuma panna rahvaste peres, eriti Põhja-Euroopa rahvaste seas, ja koos hõimrahvastega välja arendada eesti-soome kultuurikond;
 - d) võidelda kõigi eestluse vastaste ja eestluse arenemist takistavate jõudude ja teguritega.
2. Eesti rahvuse kõrgemate eesmärkide saavutamiseks:
 - a) rakendatagu kõik jõud eesti kultuurloomingu edendamiseks ja pandagu maksuma eestluse ülesandeile vastav sihikindel kultuuripoliitika, eriti kasvatusel alal;
 - b) tõstetagu eesti rahvuse kõlblist, füüsilist ja arvulist jõudlusvõimet ja tublidust, kusjuures rahvaliidmete sotsiaalses liikuvuses igapäev

oma eelduste ja kohustetäitmise piires olgu ühetaoline õigus ning võimalus tõusuks;

- c) ühinegu rahvuse liikmed ja nende koondised sihikindlaks rahvuslikuks koostööks, eriti olgu aga Eesti riik, kui kõrgem rahvuslik organisatsioon, oma tegevuses juhitud eestluse nõudeist;
- d) eestlased oma väärika tuleviku nimel kujunegu teadlikuks ja aktiivseks rahvuseks, milleks täie rõhuga ja kõigi käsitada-olevate vahenditega kasvatatagu rahvas tõsikultuurilist rahvustunnet ja tahet eestluse ideaalide teostamiseks.

Kultuurpoliitilised põhimõtted.

1. Eestluse kultuuriliste eesmärkide saavutamiseks tõstetagu Eesti elus esiplaanile kõigi eesti vaimsete jõudude kavakindel arendamine meie omapärale vastavaks kultuurloominguks.
2. Oma kultuuri arengu huvides hoolitsetagu ühenduse eest Lääne- ja Põhjamaade juhtivate kultuurkondadega, hoidudes sattumast ühe ainumõju alla.
3. Kultuurelus suurema järjekindluse saavutamiseks loodagu avalikõiguslik kultuurkogu, mis koosneb kõigi tähtsamate kultuurialade esindustest. Selle ülesandeks olgu üldiste kultuurelu sihtide ja vahendite selgitamine ja nende rakendamise abistamine. Kultuurelu juhtimine antagu asjatundjate ja rahvuslikult meelestatud isikute kätte.
4. Eesti kodul ja koolil kõigis astmeis olgu ülimalt kohuseks kasvatada tulevaid põlvi kehaliselt ja kõlbliselt tublideks, teadlikeks, rahvuslikult meelestatud, eesti rahvust ja selle suuri isikuid austavaiks, aktiivseiks eestluse kandjaiks ning tervikulisteks isiksusteks.
5. Rahva hariduse aluseks olgu hea algharidus, kusjuures hoolitsetagu selle otstarbekohase süvendamise eest. Algkooli lõpetajaile laiendatagu täiendushariduse andmist.
6. Kesk- ja kõrgema hariduse alale juhitud vastavate vaimsete võimetega isikuid, võimaldades kehvemaile vajalist ainelist toetust. Ühtlasi hoolitsetagu keskkooli taseme tõstmise eest.
7. Kutseharidust arendatagu ja tõstetagu vastavalt kodumaa majanduselu tarvetele.
8. Õpetajaskonnalt nõutagu rahvuslikku meelsust ja kantagu hoolt tema oskusliku ning kõlblise taseme ja töövõimaluste eest.
9. Vabaharidustöös taoteldagu eraalgatust, elulähedust ja rahvuslikku kasvatust. Tarviliselt juhitud seltskondlike organisatsioonide, rahvaraamatukogude, kirjanduse, ajakirjanduse, kino ja radio kaudu toimetatavat rahva kõlblist ja rahvuslikku kasvatust.

10. Sõjaväes ja sportlikes kui ka teistes seltskondlikes organisatsioonides teostatav kasvatus olgu rahvusliku sihiga.
11. Rahvuslikus kasvatuses peetagu tähtsaks rahvale kõlbliste ja usuliste veendumuste sisendamist.
12. Taoteldagu eestlaste kehalise ja tõuväärtuse tõstmist nii kehakultuuri, spordi ja tervishoiu kui ka sihikindla võitlusega levinumate ja eesti rahvast eriti kahjustavate haiguste vastu.
13. Ülikoolile antagu arenemisvõimalusi teadusliku asutisena, eriliselt rõhutades rahvuslikke ja kodumaisi teadusi ja alu, millede arendamiseks meil on erilisi eeldusi.
14. Ülikoolis tehtava teadusliku töö kõrval soodustatagu erateadlaste elu- ja töövõimalusi ja ergutatagu teaduslikku tööd akadeemilistes kutsetes.
15. Kunstiloomingus tähtsustatagu eriti positiivset ja sünteetilist vaimsust ja rahvuslik-ühiskondlikku meelsust, ühistahet ning töörõõmu süvendavat, esteetiliselt väärtuslikku loomingu.
16. Kirjanike ja kunstnike perioodiliste toetuste kõrval korraldatagu toetamist ka preemiade kaudu väärtuste eest.

Majanduspoliitilised põhimõtted.

1. Eestluse ühiskondlike ja majanduslike eesmärkide saavutamiseks loodagu majanduskorraldus, milles õiguslik kord kindlustab rahvaliidmete koostöö üldiseks hüvanguks ja selle kaudu kõrgemaks isiklikuks hüveoluks. Arendatagu eesti ühiskonna kõigi liikmete majandusliku heaolu astet ja rahvusliku majanduselu mõjuvõimu.
Selleks püüdku rahvusriik:
 - a) suurendada rahvuslikku sissetulekut, arvestades seejuures loomulikke turustamisvõimalusi;
 - b) kanda hoolt toodangu otstarbekohase ja õiglase jagunemise eest;
 - c) vältida teravaid konjunktuuri muutusi ja sellega kaaslevaid majanduskriise, tööpuudust ja toodangu langust.
2. Majanduskorraldus andku majanduselu tegevusele ja arengule täielik kavakindlus, rakendades isiklikku initsiatiivi kavakohaselt ja üldsuse huvides.
3. Majanduselu koguplaani korraldamiseks ja juhtimiseks loodagu rahvusriikliku võimu kontrollile alluv avalikõiguslik üleriiklik majanduskogu, mis olgu kõigi majanduslikult teotsejate keskorganisatsiooniks.
Üleriikliku majanduskogu ülesandeks on valmis töötada ja läbi viia rahvuslik tootmis- ja majanduskava, korraldada toodangu realiseerimisvõimalused ja hoolitseda varade ja väärtuste otstarbekohase ja õiglase jagunemise eest.
4. Riigivõim kontrolligu kapitali tegevust Eestis, soodustades eestluse kasu taotleva kapitali arenemist ja tõkestades eestlusele vaenulise kapitali tegevust.

5. Eraomandus ja eraalgatus kõigil aladel on isiku õigus, kuid ühtlasi ka kohustus ühiskonna vastu. Igasugune eraomandus kohustab seda kasutama üldise hüvangu huvides.
6. Riigivõim astugu vahele eramajanduses, kus algatus vajalik, kuid puudub, on puudulik või kui tegutsemine toimub riigi- ja rahvamajanduse üldhuvide vastaselt.
7. Majanduslikud suurettvõtted, mis töötavad eesõigustatuina kas riiklike laenude või riiklike korralduste — tollide, kontsessioonide jne. abil, allugu täielikule riiklikule kontrollile. Karmilt välditagu nende igasugused võimalikud korruptiivsed rahvusriigi juhtimise mõjutamispuüded.
 Väike- ning kesktööstus ja kaubandus kui ka väikepõllupidamine, kus on olemas küllaldane omavaheline terve võistlus, olgu võimalikult vabad riiklikest vahelesegamistest.
8. Põllumajanduses arendatagu peamiselt neid alasid, milles omame kõige enam looduslikke eeldusi, eriti rõhutades põllumajanduslike saaduste kvaliteedi tõstmist ja otstarbekat töötlemist.
9. Ühistegevus on meie oludes majanduselu korraldusvormiks, mida arendatagu sääraselt, et see ei takistaks eraettevõtlikkust ebahühtlaste tegevustingimuste tõttu.
10. Töö on isiku õigus, kuid ühtlasi ka kohustus ühiskonna vastu. Tööle kindlustatagu vääriiline kaitse, kui ta täidab rahvuslikele huvidele vastavat ülesannet. Riik kandku hoolt, et kõik eesti rahva töövõimelised jõud leiaksid rakendamist loovaks ja kooskõlaliseks tööks.
11. Oma majanduslike huvide kooskõlastamiseks, töövõime tõstmiseks, tööolude korraldamiseks ja osavõtmiseks üleriikliku majanduskogu kaudu majanduskavade väljatöötamisest ja teostamisest kutsutagu ellu nii kutsealade kui ka käitiste ulatuses kutseesindused koostööks majanduselu üldhuvides.
12. Ühiskondlike klasside ja kutsete huvide lahkuminekuist tekkivaid konflikte lahendagu riiklikud asutised seaduslikus korras majanduselu üldhuvide kohaselt. Lubamatu on sihilik klassivaenu õhutamise rahvusriigi majanduselu loomulikus arengus.
13. Rahvamajanduse edukuse huvides rahvusriik soodustagu noore loovvõimelise tööliskonna tekkimist ja kaitset. Ühiskondliku õigluse seisukohalt riik juhtigu ja korraldagu alaealise tööliskonna kaitset ning töövõimetute ja haigete abistamist.
14. Majandussurutiste ajajärkudel rahvusriik kogu ühiskonna esindajana avaldagu suurimat algatusvõimet ning võtku enesele tarvilisel määral riisiko uute algatuste ja tööde korraldamisel.
15. Töövõimaluste soetamiseks rakendatagu võimalikult palju eraalgatust nii uute töövõimaluste andjatele soodustuste loomisega kui ka riiklike korralduste kaudu. Eraalgatuse poolt kasutamatuile töötuile kindlustatagu tööd riigi poolt riigi majanduselu korralduskava raamides.
16. Töö- ja sotsiaalolude otstarbekaks lahenduseks asutagu suurimas ulatuses sisekolonisatsiooni teostamisele kui ka üldkasulike maaparandustööde korraldamisele.
17. Tööst võõrdumise vältimiseks ja töövaimu loomiseks organiseeritagu

töötute ja noorte töökomandod asjatundlikul ja pedagoogilisel juhtimisel üldkasulike tööde teostamiseks.

18. Riik valvaku, et muulaste poolt juhitud ettevõtteis eestlastele võimaldatakse üheõiguslikult ja rahvuste arvule vastavalt õiglases vahekorras tööd ja teenistust.

Riigipoliitilised põhimõtted.

1. Eesti kui rahvavalitsuslik rahvusriik on eestluse poliitiline vorm. Ta sihiks on säilitada, arendada ja võimastada rahvuses sisalduvaid jõude rahvusriikliku organiseerimisvormi kaudu.
2. Eesti geopoliitiline asend püstitab tugeva riikluse nõude. See avaldugu eesti rahva iseloomust ja kõlblistest veendumustest oma püsimistingimusi ammutavas riigivõimuses, mis olgu suutlik riiki ja rahvust aktiivselt juhtima. Riigivõimu teostavate isikute omadusteks olgu ausus, asjatundlikkus ja andekus.
3. Rahvas olemasolevate õiguslike veendumuste erinevuste rahvusriiklikuks määrajaks olgu rahva poolt valitav rahvaesindus seadusandliku organina, kuna kutsehuvide majanduslike erinevuste ühtlustajana ja ühise rahvusriikliku ülesehitava majandus-organina kutsutagu ellu üleriiklik majanduskogu.
4. Kultuurisuuna pidevaks rakenduseks kutsutagu ellu avalikõigusliku asutisena Eesti kultuurkogu.
5. Üleriiklikule majanduskogule ja kultuurkogule kindlustatagu osavõtt seadusandlusest omal alal.
6. Riigi valitsemisaparaat vastaku Eesti rahvastiku ruumilisele ulatusele, arvule ja kandejõule.

Riigi ametkond olgu aus, töövõimas, vastutustundlik ja eri huvidest mõjutusvaba ning töötamisvõimalustes iseseisev.

7. Sisepoliitiliselt süvendagu riigivõim oma aktiivse poliitikaga kõigil rahvusarengu aladel tõsist rahvustunnet ja teadlikku tahet kanda iseseisva riigi rahva ideoloogiat ning teostada tema ülesandeid.

Eestlusele võõrad ja takistavad või vaenulised ja eitavad poliitilised voolud kõrvaldatagu riigivõimu poolt.

8. Riigikaitse teostamiseks arendatagu meie kandejõu piirides eesti sõjaväe löögivõime ülimes ulatuses ja vastavalt tema tähtsale ülesandele kindlustatagu talle vääriline tunnustus.

Riigipiirid kindlustatagu piirimaade asustamise teel rahvusriiklikult ustavate elementidega.

9. Eestis asuvailt võõrrahvastelt nõutagu täielikku lojaalsust Eesti rahvusriigile. Neis piires võimaldatakse neile kultuuriline enesemääramine.
10. Väljaspool riigipiire elutsevaile eestlastele kindlustatagu riigivõim nende kultuuriline areng eestluse ideoloogia ja ülesannete kohaselt.

Emigreerunud rahvusliikmeile kindlustatagu laiaulatuslikumalt ühise asumise võimalus.

11. Eesti välispoliitiline orientatsioon suunatagu vastavalt Eesti rahvusliku arengu sihtjoontele, toetudes seejuures neile välisjõududele, kes võivad Eesti arengut soodustada ja kes ei ole eestlusele ohtlikud.

12. Selleks arendatagu:
 - a) eeskätt kaugeleulatuslikumat koostööd hõimriigi Soomega;
 - b) Balti meretee vabaduse kindlustamiseks koostööd Skandinaavia riikidega ja
 - c) oldagu meid ründavate ohtlike välismõjude halvamiseks koostöös kõigi riikidega, kellega meil on oma iseolemise kaitses ühised huvid, eriti Balti riikidega.
13. Eesti olgu oma huvide maksmapanekuks välispoliitiliselt aktiivne, olles oludekohases koostöös kaashuvitatud riikidega.
14. Eesti välispoliitilise aktiivsuse kohaselt korraldatagu meie välispoliitiline aparaat, rakendades seda otstarbekalt Eesti majanduslike ja ühtlasi kultuuriliste huvide teenistusse.

ÜLESANDEID MEIE KULTUURIPÖLLUL.

ERK-ide kultuurpoliitiliste sihtide arutamise puhul.

Looduses elab kõrvuti suuri ja väikesi organisme. Igaüks neist paneb end maksma eri viisil, arendades eriti välja selle külje, milleks tal kõige enam eeldusi. Samuti on see maailma rahvaste vahel. Meie kui väikerahvas ei saa endid maksma panna arvuliselt või muul viisil füüsiliselt ega ka mitte majanduslikult. Meil on seks küljeks, mil kõige enam eeldusi meie jõu ulatuseks üle endi piiride väljaspoole, et võita endile kohta ja eluõigust päikese all, kultuuriline ala. Seepärast on see ala eesti rahva eluavalduste seas tähtsam kui suuremail rahvail ja selle õigele viljelemisele, õigele kultuuripoliitikale tuleb panna erilist rõhku. Nii lihtne kui see tõde ongi, ei mõisteta seda kahjuks kaugeltki alati. Meil tehakse koguni demagoogiat: Eestis olevat arendatud haridust üle jõu, olevat kultuuri alal „laiutatud“ ja nõutakse „koondamist“. On ju küll veenvalt näidatud, et meie kulud haridusalale pole suhteliselt suuremad kui teistes maades¹⁾ (kuigi nad öeldu põhjal õigupoolest seda võiksid olla!), vaid on isegi üsna madalad. Rahvuslaste klubid tahavad kaasa aidata, et meil võidule pääseks õige perspektiiv haridusala tähtsuse hindamisel. Meil peab üldiseks saama teadmine, et haridus, omakultuur on võimsaim relv, millega eesti rahvas võidab ja kaitseb oma elu- ja olemasoluõigust.

Peame paraku tunnustama, et nii vähe või palju kui seda relva on hinnatud, pole seda seni õieti taotud. Seda on aetud laiaks selle asemel et teha teravaks! Ja selles seisabki viga meie kultuurielu korraldamisel. Mitte sellega liialdamises, mitte selle üle jõu arendamises. Ja nagu antud diagnoos on vale, nii on väärad ka need abinõud, millega on tahetud pahet parandada.

Eriti viimasel ajal on hakanud kostma hääli, mis nõuavad meie rahva hariduse aluse, algkooli kärpimist. Kuueaastase üldhariduse asemel arvatakse küllalt olevat nelja-aastasest. Selle kavatsuse taga võib olla ainult

¹⁾ Vt. Edg. Kant: Haridusekuludest meie rahvamajandusliku kandvuse suhtes. Pedagoogiline aastaraamat I, lk. 86–93. Tallinnas 1932.

tahe rahvale meeldida nüüdsel kitsikuse ajal. Mingit asjalikku põhjendust selle kasuks igatahes ette tuua ei saa, igapähele on aga küll selge, kui suur kahju see samm tooks. Samal ajal, kui tahame teha oma rahva igal alal võistlusvõimeliseks teistega, kavatsame selle hariduse taset alandada, kuna naaberrahvad alatasa tõstavad! Sellele demagoogiale peab kõige jõuga vastu astutama.

Kuid me peame ka rõhutama asjaolu, mida senise koolisüsteemi korraldamisel küllaldaselt pole silmas peetud, et hariduse jõud on mitte selle laiuses, vaid kvaliteedis. Seepärast võiks juba algkoolis andetu elemendi — niipalju kui seda pole võimalik vastavasse erikoolidesse üle viia — teatud astmest peale koolisundusest vabastada. Selle ballasti mahajätmine aitaks kindlasti tõsta algkooli lõpetajate taset. Eriti peab aga nõudma, et õpilaste üleminekul algkoolist kõrgema astme koolidesse neid nende vaimsete võimete kohaselt sõelutaks. Siin on meil tõesti seni laiutatud. Teistes, vanemais kultuurmaades on keskkooli õpilasi suhteliselt vähem (iga 10 000 elaniku kohta on keskkooliõpilasi Austrias 79, Hollandis 53, Prantsusmaal 42, Inglismaal 99, Norras 90, Eestis 107). On selge, et kui need teised maad tulevad selle vähema arvu juures toime, peaks seda meilegi jätkuma. Kuigi eesti õpilane teiste maade õpilastest mitte vähem andekas pole, on siiski kindel, et võttes nii laiuhulki vastu, meie keskkool ei suuda saavutada võrreldes teiste maadega vajalisi töötajajärgi. Ja viimaks on täiesti mõttetu, et meie kehv riik kannab suurt kulu tarbetu ja nõrga haritlaste hulga produtseerimiseks. Neist asjaoludest on juba küllaldaselt kõneldud, kuid tavaliselt on jällegi mõeldud tema parandust väära võttega: lihtsa koolide sulgemisega. Koolide arvu vähendamisega peaks aga käima käsikäes vabanevate summade arvel järelejäävate koolide edasiehitamine. Kõigi muude abinõude kõrval keskkooli taseme tõstmiseks ei pääse me mööda 1 õppeaasta lisamisest — muidu on võimatu nõuda, et meie kool annaks samu tulemusi, mida saavutatakse mujal. Praegu tahetakse meie keskkooliga saavutada imet: võetakse ilma valikuta vastu suuri hulki, kooliaeg on 2 aasta võrra lühem kui välismaal — ja ometi tahetakse saavutada samu tagajärgi! Juba valiku läbiviimine õpilaste seas aitaks palju. Väärkäsituste vältimiseks peame vajaliseks alla kriipsutada, et valiku läbiviimine peab toimuma ettevaatlikult ega tohi olla liig vali, et mitte tuua teisipidi kahju.

Valiku teostamine ainult õpilaskonnas ei annaks üksinda palju, see peab käima rööbiti valiku toimetamisega ka õpetajaskonnas. Kuid muidugi nõuab see kõik aastaid, kiirustamise ja üliagarusega pole siin midagi teha.

Asetades õpetajaskonnale valjemaid nõudeid, peab aga ka kantama hoolt selle eest, et ta töövõimalused paraneksid ja et ta tööleiaks senisest enam hindamist. Meil on juba aastate viisi tehtud rahva seas ässitustööd õpetaja kui peagu söödiku vastu rahva nahal! Samal ajal tahetakse, et sama õpetaja kasvataks meie tulevaid põlvi tublideks ja ausateks, et ta pealekauba valgustaks rahvast. See on üks näide sellest, milliste abinõudega ja missuguse hinnaga meil on püütud hääli. See mäng rahva kasvatuses ja vaimsete varade kulul tuleb mitte ainult lõpetada, vaid löödud haavad võimalikult pea parandada. Õpetajale ja ta tööle tuleb anda tagasi tunnustus, mida ta väärrib ja vajab.

Oma koolilt nõuame, et see kasvataks noorsugu rahvuslikus vaimus. See vaim peab olema selleks jõuks, mis ühendab meie väikese rahva mono-

liitseks. Ent sellest kõneldakse juba iga päev ja loodetavasti jõutakse sellele eesmärgile tegelikkuseski lähemale. Me kõneleme oma nooruse kasvatusel peaaegu ainult koolist, nõudes selt kõike ja unustame kahjuks liig sagedasti teise tähtsama teguri — p e r e k o n n a. Ainult siis, kui perekond ja kool koos taotlevad rahvuslikku kasvatust, viib see sihile. Ja siin peame ütleva, et eesti perekond, eriti just eesti haritlase perekond kaugegtki pole alati küllalt kindlasti rahvuslikult meelestatud. Ainult juba see, kuidas meil teiste seas ka nooremad haritlased oma laste kasvatamisel edvistavad võõrkeeltega, on nende rahvuslikkuse küllaldaseks termomeetrik. Lastele võetakse maast-madalast võõrkeeli õpetavad preilid, minnakse isegi nii kaugele, et vanemad ise kõnelevad lastega võõrkeeli ja sellega istutatakse lastesse alaväärtuse tunne oma emakeele ja rahvuse vastu. Tahtmatagi imbub õrna lapsehinge teadvus, et ta keel ja rahvas on nii väikesed ja mannetud, et nende abil kuhugi ei saa. Kui sarnaseid juhtumeid esineks üksikult, ei maksaks sellest kõnelda, aga niisugune kasvatus kipub meil saama reegliks. See on kadakluse vähjatõbi, mis siin oma juuri edasi ajab. Sellest peab saama lahti. Meie perekonnad peavad saama teadlikuks selles, et kasvatades oma lapsi, nad on kohustatud hoolitsema mitte ainult nende individuaalse tuleviku, teenistuse saamise ja muude võimaluste eest, vaid ka nende kui tulevaste eestluse kandjate eest. Meie noortesse tuleb juurutada see teadmine, et nad ei ela mitte ainult iseendale, vaid ka oma rahvale, mis neist igatühest elab kauemini, mis neile annab teenistuse ja leiva, et nende isiklik hüvang on võimalik ainult lahutamatuks koos Eesti hüvangu. Nii meie perekond kui kool peavad teadma, et soovides meie lastele heaolu Eestis, peavad nad neid kasvatama tublideks ja teadlikeks eestlasiks.

See ühises rahvuslikus sihis suunatud kasvatus ei tohi mätta iga isiku i n d i v i d u a a l s e t arengut. ERK-id hindavad kõrgelt isikut kui kõige loova töö algrakukest. Nagu on vaja majanduselusel vabadust, et säiliks isiklik algatusvõime, nii on seda vaja vaimsel alalgi. Kuidas rahvuslikku kasvatust juhtida nii, et see ei orjastaks individuaalsuste paljust, kuid ometi suundaks nad ühiselt, see on keeruline probleem. On selge, et sunduse, komandoga eesmärki ei saavutata, vaid ainult tarvilise ümbruse loomise ja osava juhtimisega.

Väljaspool kooli tehtav rahvalalgustuse ja -kasvatuse töö on üks ala, mis meil rahvusliku juhtimise mõttes on seni jäetud vaeselapse ossa. Sest seda pole riiklik-rahvuslikult seisukohalt küllaldaselt hinnatud. Rõõmustavalt on viimasel ajal hakatud selle tähtsust enam arvestama. Eriti meie väikese rahva juures, kui tahetakse saavutada selle suuremat kokkukuuluvustunnet ja ühismeelt, peab seda veel palju enam arvestatama. Nüüdisajal nii rahvalikuks saanud k i n o tuleb nii oma kõlblise kui rahvusliku või õigemini ebarahvusliku mõju tõttu võtta tugevama kontrolli ja juhtimise alla. Samuti r a h v a k i r j a n d u s ja - r a a m a t u k o g u d. Ja viimati a j a - k i r j a n d u s. Selle kollase osa vastu ei leita ikka veel mingeid abinõusid. Ja ometi labastades ja laostades meie kõlblust ja ühiskonda, sööb see roostena ka meie rahvuslik-riikliku elu aluseid. Kui möödunud tsensuuri-ajal oli positiivseid külgi, siis on kõik mõistlikud kodanikud üht meelt, et selles nimelt oli kollase ajakirjanduse osalinegi taltsutamine. Nüüd aga lobbab see edasi. Selle vastu aga ei saa ei paragraafiga ega tavalise tsensuuriga midagi teha. Viimane saab liig kergesti lihtsaks võimuloleva erakonna relvaks teisitimõtlejate vastu. Rahvuslikes klubides on tõstetud mõte, mida tuleks edasi kaaluda ta teostatavuse suhtes. See on kõlblis-

esteetilise järevalve-asutise ellukutsumine, seltskondlike, hariduslike ja kunsti organisatsioonide ja asutiste esindajaist, kes võiks langetada otsusi oma parima arusaamise ja sisetunde järgi mittesoovitava kirjanduse ja ajakirjanduse, tarvilikul korral ka kino kohta ja kelle ettepanekutega arvestaks riigivõim.

Väikerahvana, kelle loovate jõudude hulk pole piiramatu, peaksime nendega võimalikult ökonoomselt ümber käima ja neid igapidi ära kasutama. Seda me praegu ei tee kaugeltki. Üks ala, kus meil suur vaimne kapital roostetab, on nn. akadeemilised kutsed, s. o. tööalad, milleks nõutav on akadeemiline haridus. Kui võtame näit. keskkooliõpetajad, siis on nad enamikus saanud teadusliku koolituse, omandanud teaduslikud töömeetodid, mis on läinud maksma palju aega ja raha. Küll mitte kõik, aga siiski paljud võiksid seda oma kutsetöö kõrval kasutada loovaks tööks ja suurendada meie rahva kasinat vaimuvara. Tegelikult teevad seda väga vähesed. See jõud ja need varad, mis siin olemas, tuleks teha produktiivseiks. Üheks takistuseks tuleb pidada meie keskkooliõpetaja liig suurt töökoormatust. Tuleks võimaldada neile, kes võimelised loovat tööd tegema, näit. ülikooli soovitusel, vabaneda teatud ülesandeiks ajutiselt oma töökoormast. Teiseks tuleks õpetajate palgaredel korraldada nii, et teadusliku töö tulemused võimaldaksid kõrgemat töötasu — see ergutaks edasi püüdma. Nii on see näit. Skandinaavias ja see annab suuri tulemusi. Olen kõnelnud kooliõpetajaist, kuna nende tööala tunnen. Sama peaks olema teostatav muudegi akadeemiliste kutsete alal. See aitaks ära kasutada kallilt omandatud koolitust ega laseks sel asjatult hääbuda, nagu suurelt osalt sünnib nüüd, kasvataks meie teadusliku vara hulka ja aitaks osaliselt lahendada ülikoolile nii kriitilist teadusliku järeikasvu küsimust. Teostatav see peaks olema, eriti kui otstarbekalt abiks rakendada kultuurkapitali summasid.

H. Moora.

RAHVUSKULTUURI TÕSTMINE JA INTENSIIVSEMAKS TEGEMINE. *)

Rahvus on eeskätt kultuuriline nähtus. Majanduslik jõukus on vaid aineliseks aluseks sellele. Iseenesest aga ei ole majanduslik elu — tööstus ja kaubandus — mingi rahvuslik nähtus, vaid rahvusvaheline, anatsionaalne. Inimesed võivad yha edasi tegutseda tööstusega ja kaubandusega ja jõukaks saada või jõukad olla ka siis, kui nad loobuvad oma rahvusest või sunnitakse sellest loobuma ymberrahvustamise teel.

Seepärast hoolitseda ainult majandusliku olukorra paranemise eest rahvuse hääks tähendaks pooltel teel seisma jääda. Kui ei ole rahvustunnet ega -huvi, siis võimaldab majanduslik jõukus väikerahva liikmeil seda kergemini omandada võõrast keelt ja liituda võõra rahva kylge. Eks toond omal ajal palju eestlaste majanduslik tõus (nende saamine jõukaks kaupmeheks, mõisarentnikuks jne.) kaasa just nende perekondade paratamatu ymberrahvustamise.

*) Autori kirjaviis.

Majanduslik jõukus on tarvilik alus rahvusliku vaimse kultuuri loomiseks, kuid ta ei tarvitse igakord sellele viia.

Järelikult tahame rahvuse hääks midagi ära teha ja seda edasi viia, peame hoolitsema vaimse kultuuri eest, eriti selle eest, mis on yhenduses rahvuse kõige olulisema tunnusega — keelega, nimelt kirjanduse- ja rahvaharidusega. Kunstid — maalikunst, skulptuur, arhitektuur, muusika —, kuigi ka osa rahvuskultuurist, ei ole nii suurel määral rahvuslikud kui kirjandus, sest nende vahendid on rahvusvahelised — jooned, värvid, marmor, kips, kivi, raud, betoon, puu jne., ja nende „keel“ on rahvusvaheline.

Seepärast hoolitsedes rahvuskultuuri eest tuleb esijoones hoolitseda rahvuskeelse kirjanduse ja hariduse eest.

Kirjandus on kahesugune — ilukirjandus ja õpetlik-teaduslik kirjandus. Mõlemad on rahvuskultuuriliselt tähtsad. Kuid et ilukirjandus on kunstilise loomingu toode, siis ei saa seda otse tellimise pääle lasta toota, vaid selle arendamisele võib luua vaid soodsamad tingimused, teiselt poolt aga takistades ka tyhise, halva ja kahjuliku ilukirjanduse ilmumist.

Seni on meil liig yhekylgelt hoolitsetud ilukirjanduse kasvamise eest, pannes päämiselt rõhku kahjuks ainult kvantumile, mitte kvaliteedile ja jättes täiesti arvestamata moraali seisukoha. Seetõttu on meil ilmund asjata palju keskpärast ja koguni kahjulikku ilukirjandust. Meie algupärase kirjanduse ajalugu on yldse asjata yle koormatud.

Ka tõlke-ilukirjandust oleks pidand ja võind paremini reguleerida. Igatahes tuleks seda edaspidi hakata tegema.

Mida aga eriti peaks plaanikindlasti juhtima ja teatava kava kohaselt laskma produtseerida, see on õpetlik-teaduslik kirjandus. Kahjuks aga on see kirjanduseala meil kaua aega hoopis hooletusse jäetud; alles paaril viimasel aastal on hakatud sellele ka natuke rohkem tähelepanu pöörma. Sellest on vähe, et meil on välja antud rida tarvilisi kooliraamatuid (kuid isegi sel alal on meil otse tähelepandavaid lynki). Meil peaks välja antama seeria soliidseid populaarseid ja poolpopulaarseid kokkuvõtlikke raamatuid kõigi tähtsamate teaduste ja teaduseharude yle, esmajärjekorras nende yle, mis on tähtsad yldhariduse seisukohalt ja mis seega yldpublikult võiksid huvitada. Need võiksid olla nii koostatud, et neid niihästi keskkooli kõrgemais klassides, ylikoolis eelkursuste läbivõtmiseks ja ka iseõppimiseks võiks tarvitada. Nii peaksid selles seerias olema 300—700-leheküljelised — selle järele millist suurust ükski eriala nõuab — ja umbes 18 × 11 sm-kaustalised raamatud algebra, geomeetria, fyysika, keemia, astronoomia, geoloogia, gegraafia, yldise kirjandusloo, muusika-ajaloo, tervishoiu, majandusteaduse jne. yle. Mõni teadus vajaks koguni mitu seesugust raamatut.

Niisuguste raamatute väljaandmine peaks osalt syndima riigi kulul, koguni kahjudega, kui raamat on niisugune, et ta väljaandmine end ära ei tasu, vähimalt mitte lyhema aja jooksul, nii et erakirjastused kui ärilised ettevõtted neid ei julgeks ega saakski kirjastada.

Samuti peaksid meil eesti keeles olema kõigi tähtsamate Euroopa — prantsuse, inglise, saksa, itaalia, vene jne. — keelte õpperaamatud — põhjalikumad, suured, 400—500-lehekyljelised, mõnel koguni lugemikud eraldi. Need õpperaamatud peaksid olema võimalikult iseõppimiseks ja seepärast tehtavate harjutuste võtmega. Ka vanu keeli, kreeka ja ladina keelt peaks võimalik olema eesti keele abil õppida neil, kes seda soovivad, ja selleks peaksid meil ka nende keelte jaoks olema 400—500-lehekyljelised õpperaamatud ja niisama suured lugemikud.

Õpperaamatutega paralleelselt peab meil välja antama ka vastavate keelte sõnaraamatud (800—1200-lehekyljelised).

Meie rahvuskultuuri auasjaks peaks olema, et meil saaks kõiki tähtsaimaid teadusi ning teadusealu ja keeli tundma õppida ja omandada meie oma eesti keele kaudu, aga mitte ainult mõne võõra keele, seni päämiselt saksa keele abil. See teaduste kättesaadavus, kuigi ainult yldkursuste kujul, annaks eesti kultuurile teatava tiheduse. Sellase kirjavara keskel oleks eestlasil teatav kultuurilise turvalisve (julgeoleku) ja uhkuse tunne. Niisuguste raamatute olemasolu eesti keeles paneks eestlasi ka rohkem huvi tundma teaduste vastu ja neisse syvenema, ja see aitaks suuresti vähendada seda yldist pääliskaudsuse vaimu, mida pelk (paljas) ajalehtede ja kergesisulise või keskpärase ilukirjanduse lugemine meil kasvatab.

Et niisugused raamatud saaksid võimalikult teatavaks publikule ja silmapaistvaks, selleks peaksid nad ilmuma yhises seerias, võimalikult yhise välimusega ja yhises kaustas. Sest yksikult, juhulikult ilmund raamatud kaoksid muu kirjanduse uputuse sekka ära ja kuigi paljudele ei tuleks meele neid omandada või isegi raamatukogudest laenata.

Õeldakse, et seesuguse raamatute seeria väljaandmine läheb riigi bydžetile liig koormavaks ning kulukaks. Siin aga ei tuleks asjale vaadata mitte riigi bydžeti, vaid kogu rahva majanduse seisukohalt. Rahvas, kes ylal peab nii suure ajakirjanduse, niipalju ajalehti ja ajakirju, mis ometi on enamasti kõik (koguni enamik ajakirju) äravisatavad yhepäevaliblikad, mida hiljem peaaegu mitte sugugi enam ei loeta, millede väljaandmine aga maksab rahvale hiigla summa, siis kuidas ei peaks sama rahvas mitte saama välja anda rea tarvilisi, kasulikke ja aastakymneiks tarvitada jäävaid raamatuid, millede kirjutamise ja väljaandmise kulud moodustaksid vaid väikese murdosa kogu kirjanduse ja ajakirjanduse omadest? Kui rahvas ise on nii vähe organiseerimisvõimeline ja nii vähe teadlik sellest, mis ta kultuurile kasulik on, siis peab riik kui rahva teadlik pääaju ning juhtija seda korraldama.

Ja kui riik seda seni ei ole teind, siis osutab see, et riigi valitsus ei koosne niisuguseist juhtidest, kes aru saaksid rahvuse kultuurilistest ideaalidest ja täiesti teadlikud oleksid kõigest sellest, mis selle kultuuri loomiseks ja kõrgeleviimiseks teha tuleb, yldse niisuguseist, kes need kysimused oleksid põhjalikult läbi mõtelnud ning sellekohase kava välja töötand.

Kavatsetav kultuurkogu peaks igatahes võtma oma ylesandeks ka seesuguste õpetlik-teaduslike raamatute väljaandmise kava koostamise ja selle teostamise, vähimalt niipalju, kui see käesolevais ja lähema tuleviku oludes võimalik.

*

Väikerahvad peaksid selle poole pyydma, et võimalikult suure kokkuhoiu ja väikeste kuludega saavutada võimalikult suuri tulemusi. Seepärast tuleb hoiduda asjatute raiskamiste, killustamiste ja tyhja-kulutamiste eest. Ja seda just ka kirjanduse alal. Praeguse ajani aga näib Eestis valitsevat suur raiskamismajapidamine ka vaimse kultuuri alal. Kirjutatakse ja kirjastatakse palju, liigagi palju, aga väärtuslikku ning soliidset toodetakse vähe. Ja siis kurdetakse raamatute vähese leviku yle.

Kaugeulatustlikult plaanikindel ja targalt juhitud ja ideaalse valikuga toimetet kirjanduse väljaandmine võiks eesti rahva paarikymne aastaga varustada niisuguse väärtusliku õpetlik-teadusliku kirjavaraga, millist mõnel suuremalgi väikerahval ei oleks omaks nimetada. Igatahes lätlased, kes seni selle poolest meist ees on, saaksime selles suhtes kyll ületada.

*

Ka rahvahariduse teostamises sünnib meil palju raiskamistööd. Palju koole, palju õppeaastaid, palju õppetunde, palju õpilasi, aga tulemused on siiski kehvad. Meie kooliolude väärnähutuste yle võiks esile tuua terve rea kaebusi, kuid see vajaks pikemat eri kirjutust. Siin öeldagu vaid niipalju, et sama, kogu väiksema õppeaastate arvu ja samade, isegi väiksemate kulude juures võiks saavutada kaugelt paremaid tulemusi, kui õpetamine ja õppimine koolides tehtaks intensiivsemaks ja paremini ning mõistlikumalt korraldetuks. Praegune eesti kool, niihästi alg- kui keskkool, aga on nii korraldet ja niisugustesse oludesse säetud, et ta muud ei võigi olla kui võrdlemisi pehme ja lodev, mis võimaldab andetute ja laiskade õpilaste edasijõudmist ja nõndaviisi alla kisub meie hariduse ja haritlaskonna taseme. Koolide, eriti keskkooli alal peaks meil tulema põhjalik muutus, kui ei taheta lasta hariduse ja haritud inimese mõistet labastuda ning degradeeruda kultuuriliselt ja moraalselt kahjuliku demokraatitsemise tagajärjel. Kaheksaklassiline keskkool tagasi! Lõppklassides kõigis aineis eksamid! Kirjalikud eksamid ministeeriumi poolt saadetud teemidel ja ministeeriumi kontrolli all! Armuheitmata takistada lõpetamast õpilasi, kellede teadmised ei vasta nõudeile! Nõuda rohkem kindlaid faktilisi teadmisi ning oskust ja mitte ainult mingisugust ebamäärast yldist „arengut“! Kyll näete, kuidas siis hakkab kiiresti paranema meie keskkoolide (ja isegi algkoolide) hariduslik tase ja kuidas siis tõuseb meil hoopis teissugusem ja tublim põlv haritlasi.

Jah, tihendamise ja intensiivistamise suunale tuleb meil hakata kava-kindlalt juhtima meie rahvaharidust nii kirjanduse soetamises kui koolikorralduses. Siis hakkab intensiivistuma ja tihenema ka meie rahvuslik kultuur.

Joh. Aavik.

POLLUMEHE ISIK JA AJAVAIM.

Elame katkendlikkuse ajastul. Ajastu katkendlikkus peegeldub reljeefselt ühiskondlik-poliitilisel alal. Ajastu katkendlikkus murdub teravana rahvuse kultuurilises töös. Ja isegi meie konservatiivseima ja püsivamaimelisima rahvaklassi — põllumeeskonna — eluavaldused kannavad viimasel ajal järsult murduva katkendlikkuse pitsatit.

Vaadeldes tähelepanelikumalt tänapäeva põllumehe vaimset ilmet, tuleb ütelda, et samal määral kui erines teoorja vaimsus ärkamisaegse põllumehe lootusrõõmsast vaimsusest, — samal määral erineb tänapäeva põllumehe vaimsus eelmaailmasõjaaegse põllumehe vaimsusest.

Ülejõu käiv töö ja vaesus, kestev alatoitus ja alandus, — see oli meie rahva ja põllumehe elu sajandite jooksul. Ka möödunud sajandi 60-ndais aastais teostatud kogukonnamaade jagamine ja raharendi sisseseadmine parandas talupoja elujärge vaid osaliselt. Nii kirjutab M. Martna oma mälestustes „Küllast“: „Teisest küljest tõi raharent uued, sinnamaani tundmata mured kaela. Midagi muud tal rahaks teha ei olnud kui see tööjõud, mis teoorjuse rendist üle jäi. Sest talupoja põld ei saanud priiusega mitte paremaks: nagu põld teorendi ajal ainult seda andis, mida pere oma ülalpidamiseks hädapärast tarvitas, nõnda ka pärastpoole.“ See tsitaat tõlgitseb

ilmekalt selleaegse põllumehe elu raskust. Sest rendisumma tasumiseks pidi Põhja-Eesti põllumees tööjõu ülejäägi müügi kõrval realiseerima oma viimse kartulitagavara feodaalhärra viinavabrikus. Kesk- ja Lõuna-Eesti mees pidi aga valutava südamega kiskuma võiraasukese oma laste suu eest, et toimetada seda müügile ühes teravilja natukesega. Ainult linakasvatusest ja -müügist kinni haarav Abja mees oli suuremate sissetulekute tõttu paremas seisukorras. Maksis enamalt kinni (talukoha ostmisel) paruni võla ja omandas juba möödunud sajandi viimses veerandis iseteadvuse, milleni jõudis tema kaasvõitleja mujal alles maailmasõja eel.

Raha aga muutus väärtuseks omaette. Olles ainelise võimu, rippumatus ja üleolekutunde keskendatud sümboliks — muutus see abjaka silmis varsti ise otstarbekas. Muutus isikuväärtuse vaagimis- ja hindamismöödupuuks. Juba möödunud sajandi lõpul tekkis sealseis oludes harutihti kohatav Mogri-Märdi tüüp. Mujal muutus aga raha olemasolu muredest vabane-mise, laste tuleviku kindlustamise ja isikliku julgeolekutunde sümboliks. Sellepärast hoiti ka raha. Ja kokkuhoid muutus isikuvõruseks, mida isad pärandasid poegadele. Sest liig teravalt seisis veel meeles ajad, millal pingutava vaevaga tuli koguda viimsed veeringud koha rendi tasumiseks. Ja suust suhu käisid üksikjuhtumid, kui maamees, saades „linnahärrast“ ven-nalt kingiks paar saapaid, pidi kandma saapaid vaid salajas. — Sest ta teadis, et „kui parunihärra näeb, siis tõuseb rent“.

Sellises ühiskondlikus miljöös kujunes põllumehe hingeelu ja vaimsus möödunud sajandi viimses veerandis. Põllumees rühmas tööd halastamatu hoolimatusega, kogus kopika kõrvale, olles seejuures äärmiselt vähenõudlik isiklikus elus. Tööhool ja isiklik vähenõudlikkus, visadus ja kannatlikkus — need olid iseloomujooned, mis kandsid meie põllumehe vaim-sust möödunud sajandi viimses veerandis. Sest vanemad ei tahtnud, et nende võlgu ostetud koha teeniksid tasa lapsed. „Lastel pidi parem põli olema“ — ütles Vargamäe Krõõt T a m m s a a r e „Tões ja õiguses“. Ja nii ehitati eesti talu mitte enestele, vaid tulevastele sugupõlvedele.

C. R. J a k o b s o n aga rajas raudse järjekindlusega uut talupoja ideoloogiat, mille järele eesti rahvusliku rikkuse ja heakäekäigu aluseks võis olla ainult maa ja põllutöö.

Üldiselt jättis põllumehe eneseväärtusetunne ja isiklik algatusvõime alles möödunud sajandi lõpul veel palju soovida. Ettevõtlikkust allakiskuvat mõjus ka sajandi 90-ndais aastais aset leidnud põllumajanduslik kriis (mille kutsus esile aurulaevade tarvituselevõtust tingitud Ameerika odava teravilja paiskamine Euroopa turule). H. K r u u s iseloomustab selle aja-järgu vaimsust oma raamatus „Linn ja küla Eestis“ — järgmiselt: „Talu-pojal on palju pettumusi, vähe lootusi. Seegi usk endasse, mis oli tõusmas 70-ndail aastail, kahvatab ja kaob, andes maad kibeduse- ja jõuetusetundele. Ajajärgu pinnatuse ja surutud õhkkonnas ajab ühiskondliku mõtte alal mürgiseid õisi äärmine paendlikkus ja sulasemeel.“ Siinjuures tuleb aga tähendada, et Lõuna-Eesti selleaegne linakasvatuse raioon (Abja, Halliste, Uue- ja Vana-Kariste) jäid kriisi pigistavast survest enam-vähem puutu-matuks ja linamüügist saadava raha ülejäägid kasvasid soodsa taimelava Mogri-Märtide ideoloogia võrsumiseks.

Kuid juba möödunud sajandi lõpuaastail ja käesoleva sajandi alul hakkas üldiselt sirguma põllumehe eneseteadvus. Sellega kaasaskäivalt kasvas ka isiklik algatusvõime ja tegelik rakendusoskus oma kutsetöös.

J. T õ n i s s o n tõstab C. R. Jakobsoni eeskujul põllumehe uuesti

hegemooniks meie rahvusluse ideoloogias. „Maarahvaste päralt on tulevik ja maameeste tõug elab aastatuhandetest üle, kuna linna elu perekondi ja sugukondi lühikestel ajajärkudel kiiresti hävitab. — Maameeste nimetus ei ole mitte alandav, vaid tähendab suuremat lootust elu ja pika ea peale rahvaste ilmas. Üksi mõistmatus pilkab ja rumalus põlgab maarahva põlve.“ — Nii kirjutab „Postimees“ nr. 187, 1912. a. Ja peab ütleva, et J. T. aastatepikkune propaganda maakultuuri ja -ideoloogia süvendamisel kandis vilja. Ennekõike süveneb põllumehe usk endasse ja iseteadvus. Kerkivad ideelised ja majanduslikud ühissettevõtted (põllumeeste seltsid, meiereid, laenu-hoiu-ühingud jne.) ülemaailses ulatuses. Ja ühes sellega kasvab ka põllumehe autoriteet linlase silmis. Väga tabavalt kirjutab selle kohta pseudonüüm „Põllumehe poeg“ artiklis „Linn ja maa“ — „Päevaleht“ nr. 4, 1920. a.: „Suure linna ilu vaadeldes võis kõik kaupluse sildid ära lugeda — uulitsapoisid ei naernud; iga vastutulijat võis teretada — keegi ei pilganud; isegi kullavedaja ei kamandanud teed „lahti“.

Need olid aastad möödunud sajandi lõpu ja maailmasõja alguse vahel. Põllumehe isetegevuse suurenemisega suurenesid ka põllumehe tulud. Kogunesid hoiukapitalid vene „riigirentesse“. Ent põllumees ise ei saanud kuigi suurel määral maitsta oma töövilja. Sest laste koolitamine neelas paljudel talu sissetuleku. Põllumees tegi väsimatult tööd selleks, et lastel oleks kergem elada. Vanemad rajasid oma elutöö tulevaste sugupõlvede paremale tulevikule. See oli suur ja aateline suhtumine oma elutööle.

Kuid samal ajal kerkib ka meie põllumehe ette „maa ja linna probleem“ täies teravuses. Sest pojast-talupärijast ei saa sageli enam isa elutöö jätkajat. Linn oma ahvatlustega meelitab oma rüppe ka talupärija ja põllumees seisab kurbloomuse ees anda üle oma talu, kuhu ta matnud oma nooruse paremad aastad ja tervise, mõne võhivõõra inimese kätte. See on suur traagika ja siit pudenevad ka esimesed vihkamiseod põllumehe hinge — linna vastu, mis pärastise iseseisva Eesti agraarerakondade hoolimatus kihutustöös (linna vastu) leiavad endale nii tänuliku kasvupinna.

Maailmasõjaeelses ülesehitavas miljöös kujunes välja ka eesti talupidaja isik, kelle natuuri positiivseimaiks omadusiks olid töövirkus ja kokkuhoid, usk enesesse ja isiklik algatusvõime, raugematu visadus ning kannatlikkus eluraskuste vallutamisel. See oli kohati otse fanaatiline ülespüüvaist, mis kandis sel ajal mitte üksinda meie külaühiskonda, vaid ka linna väikekodanlust tema majanduslikul ja kultuurilisel ülesrühkimise teel.

Maailmasõda aga lõi põllumehe ülesehitavasse vaimsusse sügavad mõrad. Sõda tõi maale paberahalise rikkuse. Kuid vaatamata sellele osutus võimatuks põllumajandusliku inventari uuendamine. Ja tingituna sellest kaotas ka rahamõiste palju oma väärtusest põllumehe silmis. Põllumehel ei tarvitsenud aga enam endise hoolega otsida oma müügisaaduste realiseerimisvõimalusi linnas, vaid puudustkannatav „linnasaks“ leidis juba ise tee maale. See sisendas põllumehele arvamise, nagu ripuks kogu maailma aineolu olemasolu vaid tema isikust. Ja põllumehe iseteadvus kasvas siis järsult.

Kuid puhkev vene revolutsioon pani kõlama ühiskondlikes vahekorris hoopis uued dissonansid. Linnaproletariaat muutus päevakangelaseks, aga ühtlasi ka käske jagavaks võimukandjaks. Põllumees sai ühe

rekvireerimise käsu teise järele, sest 1917. a. oktoobris pjedestaalile tõusnud „punane parun“ polnud vähenõudlikum oma mustast eelkäijast mõõdnud sajandil. Kõige selle juures jäi põllumees uue valitseja silmis vaid paljusõimatud „halliks paruniks“ ja „marodööriks“. Selle tulemusena kasvas aga üha enam sapine linna vihkamine põllumehe hinges, kuna linn nagu hüdra ühes Verhaeren'i nägemuslikus luuletuses, näis imevat külad tühjaks värskusest ja elumahlast.

Nii oli siis iseseisvunud Eestis juba paljugi muutunud. Ajastu vaimne ilme oli hoopis teine kui enne maailmasõda. On salgamatu, et sõdade ja revolutsioonide kihutav tormihoog oli vajutanud oma laostava pitsati ka põllumehe vaimsusse. Sinna oli pudenenud nii mõndagi kergemeelset. Kogutud hoiukapitali kaotsiminekuiga vene riigi kokkuvarisemisel kaotas kapitali kogumise mõtte oma tõmbejõu. Ja pärast sõjaaegne põllumees kasutas kõrge konjunktuuri ajal sissetuleva raha meelsamini tsivilisatsioonimõnustuslikeks ja kultuuriväärtusteks (laste koolitamine). Või jälle mattis selle surnud kapitalina talumajapidamise ehituste alla. Osa laskus aga *Gründertumi* ajastu spekulatsioonide ärimõtte eeskujul mitmesuguseisse ärioperatsioonidesse, kust pea alati tuldi kaotajana välja. — Ehk jälle žireeris kergel käel tuttavale „ärimõttele“ linnades.

Töömõistes oli aga tähelepanematult vähenenud isikliku tööosa tähtsus. Tänapäeva põllumees ei murra tööd enam nii raudse hoolimatusega, kui seda tegi ennemaailmasõjaaegne põllumees. Põllumeeskonna tööd rühkivaisse ridadesse on tekkinud kohati isegi käsi püksitaskus hoidev põllumehest-härrasmehe tüüp. Talutöö ise on muutunud küll teadlikumaks ja sellega kaasaskäivalt ka loovamaks. Töö intensiteet on aga vähenenud.

Ei saa lasta silmist, et ka meie põllumajanduse nõuannet juhtivad keskkorraldused ja poliitilised erakonnad on aidanud omalt poolt kaasa põllumehe vaimsusmuutumisele. Maareformile järgnevale, põlluharijate kihi ja agronoomiliste jõudude poliitilise differentseerumise tulemusena kerkis endise, põllumajanduse nõuannet juhtiva keskkorralduse „Põllumeeste Keskseltsi“ kõrvale 1924. a. paralleelne organisatsioon „A. R. T. Liit“ (asunike, riigirentnike, talupidajate liit). Tekkis võitluse õhkkond poliitilisel motiivil ja ülepakkumine agronoomilise nõuande töös. Talumajanduslike uuenduste propaganda muutus üllatavalt hoogsaks, jäädes tulunduslikelt kaalutusiltselt aga kergekäeliselt pinnaliseks. Põllumajandus tervikuna aga kannatas selle nõuandetöö forsseerimise all. Negatsioon tekkis sellest, et põllumees hakkas ülehindama majanduslike vahendite osatähtsust (nagu laenukapital, kunstväetised, moodsad põllutöömehhanad jne.). Kasvas liigselt usk majanduslikesse vahenditesse kui loovaisse automaatidesse, nagu seda õigusega märgib üks meie tuntum agronoom K. Liidemann oma („Kaitse Kodu“ nr. 9, s. a.) artiklis — „Eesti talu kindlustamine kodukaitse tööna“. Talupidaja isiku töointensiteet ja enesusk aga vähenevad.

Majandusliku kriisi süvenedes süvenes ka poliitilise võitluse teravus meie agrarierakonnas. Algas vastastikune ülepakkumine valijaskonna ees ja ka riigikassa ründamine üksteise võidu. Ja vastuolude õhutamise maa ja linna vahel.

Linn pidi olema see moodne Soodom, kus prassitakse läbi maamehe higi ja vaev. Jäeti kahe silma vahele orgaaniline sõltuvus maa ja linna kui üksteist vastastikku toetava majandusliku ühiku vahel. Kõnelemata juba sellest lihtsast tõest, et linnade jõukus mõjub tõstvalt ka maa majanduselule, millele juhtis tähelepanu juba vana Adam Smith. Ainult majanduspoliitilised abinõud pidid olema selleks imettegevaks nõiajoogiks, mis parandab kõik vermed kriisiraskusist vaevatud põllumajanduse kehalt. Ja talumajanduslikust nõuandest ja instruktoreist pettunud põllumees, kes kaotanud osaliselt usu ka majanduslike vahendite imetegevusse, hakkas nüüd uskuma vaid majanduspoliitiliste võtete fetišismi (nagu igasugused preemiad, kindlad hinnad, moratoriumid jne.). Põllumeeskonna isiklik algatusvõime aga vähenes järjekindlalt.

Ka 1932. a. kevadel ellukutsutud põllumeeste avalikõiguslik kutseesindus „Põllutöökoda“, kes pidi omandama pöördelise tähenduse ka põllumajandusliku isetegevuse äratamisel, on seni kummandanud vaimus ja tões vaid majanduspoliitiliste abinõude „kuldvasikat“. Selline harrastus on nähtavasti tingitud liikmeskonna puhtpoliitilisest koosseisust.

Tulemusena kaotab põllumees lõplikult usu isiklikku kordasaatmisjõusse, lootes anuvallt vaid väljast tulevale abile. Juba nüüd võib märgata igal sammul, et poliitilised eestkostjad on aktiveerinud põllumeeskonna küll poliitiliselt, ent oma isiklikus kutsetöös on see — omal ajal otse ürgjõuliselt raskusi vallutav — klass muutunud passiivsemaks.

Endise vähesõnalise, teotahtelise, oma isiku võimeisse uskuva, tehtud algatuste lõpuni viiva, teiste õigusi respektieriva põllumehe tüübi asemel on levima uus, moodsa põllumehe tüüp — kongressitav ja paljusõnaliselt targutav, algatusteagar, kuid väheseid algatusi lõpuni teostav (nagu seda tõendavad ellukutsutud, kuid enneaegselt kokkuvarisevad karjakontrollühingud, majandusühingud, piimaühingud, pulliühingud, kuldijaamad, põllumeesteseltsid jne.), poliititsev ja teiste õigusi vähearvestav, isiklikku kordasaatmisvõimesse väheuskuv ja vaid väljast tulevale abile lootev põllumehe tüüp. Ja selle viimase tüübi isikukaal on tunduvalt kergem eelmisest.

Ometi tõendavad taluraamatupidamise andmed juba kümme aastat, et eesti talu tasuvuse kaaluvaimaks teguriks on talupidaja isik. Pidades silmas aga seda, peaksid vastavad asutused tegema oma esmajärguliseks ülesandeks — põllumehe isiku — kui tänapäeva põllumajanduse tähtsaima tootluse teguri — töövilmete arendamise ja uue, mele aja nõuetele vastava töövilmsuse loomise. See on mitmekordselt tähtsam, kui see siiruviruline majanduspoliititsemine, mis seni nii innukalt kultiveeritud vastavate asutuste poolt.

Tuleb tõsta uuesti kilbile põllumehe isiklik algatusvõime ja eneseusk, põllumehe töövirkus ja kokkuhoid, raugematu visadus ja kannatlikkus eluraskuste vallutamisel. Sest just need ennemaailmasõjaaegse põllumeheisiku väärtomadused on kannud meie rahva läbi sajandite masendava surve.

Põllutöökoda võiks siin hää l tahtmisel korda saata suuri asju. Ja rõõmustaval viisil ongi. Põllutöökoja talumajanduse nõuande juht hakanud rõhutama maanoorte organiseerimisel C. R. Jakobsoni deviisi — „ole ise mees“. See deviis tuleks aga sisse istuda ka põlluharijate laiadesse massidesse. Põllutöökoja üldjuhil, kellel minevikus suured teened meie ühiskondliku agronoomia edendamisel, on ju selleks suurepärased võima-

lused — isikliku autoriteedi ja oma rohkearvulise nõuandeparaadi kasutamisel.

Samuti peaksid ka meie põllutöökoolid, kes seni püüdnud ratsionaliseerida peamiselt vaid tehniliste teadmiste ja töösuse õpetamist, pöörama suuremat tähelepanu just põllumehe isiku personaalse väärtuse tõstmisele. Sest ainult tugevate isikute distsiplineeritud ühistahe kindlustab meile vankumatu riigiterviku.

J. Viigant.

KIRJANDUSLIK MAGNITOGORSK.

Käesolev kirjutus on retsensiooniks Leningradis „Külvaja“ kirjastusel ilmunud raamatu üle „Rahvusdemokratismi vastu“. See on kogu kriitilisi artikleid mitmelt autorilt, mis käsitlevad sama teemi: rahvusdemokraatlikku kallakut eestikeelses Nõukogude-Vene kirjanduses, mille nimekamaiks esindajaks on Oskar Kullerkupp ja Ain Rannaleet (Laurent).

Nõukogude-Vene eestikeelse kirjanduse või „eesti proletaarse kirjanduse“ üldine tase on väga madal. Kommunistide poolt küll nimetatud kontr-revolutsiooniliseks ja „valge Eesti fašismi agentuuriks Nõukogude-Liidu töötavate eestlaste seas“, ja sellasena halastamatult vihatuks, on kõik selles kirjanduses õhuke, tühine, lõtv, vesine ja armetu ega evi jõudu olla mingis mõttes revolutsiooniline. Sellesse kirjanike ringkonda nähtavasti kuuluvad mannetud vaimud, kelledega võitlemine nii tõsisel ilmel kui seda tehakse, tundub naeruväärne ning põhjendamatu.

Rahvusdemokratismi teine nimi, samade autorite terminit tarvitades, on: „mädanenud liberalism“. Peame selle all mõistma igatahes kodanlise vaimuse pärandust. See on sotsialismivaenuline, see tõkestab sotsialistliku ülesehitamispingutuse tekkimist ja kestmist. See peab kaduma proletaarse kirjanduse ideelise puhtuse eest. Miski ei tohi inimesele meenutada, et on muudki veel pääle sotsialistliku ühiskonna loomispingutuse. Õhtumaa vaimuvabadus peab oma koha loovutama sotsialistlikule ülesehitamistahtele või proletaarlase primitiivsele mentaliteedile.

Eeskätt huvitab meid kirjandus, mis leninlikule doktriinile ei vasta. Hiljemini tuleme „partei pealiiki“ teostamise mooduste ja kompartei kirjandusliku programmi juure tagasi, kuid ennemini vaadelgem, milline on see „valge Eesti fašismi interventsioon“ „kirjanduslikul ja ideoloogilisel värrinnal“ (kui lubatakse tarvitada nende endi nii iseloomulikkude ja tüübilist väljendusviisi). Selle kahjuri kohta, mis saatuslikult halvab — nagu raamatu autorid tunnistavad — kirjandusliku ja ideelise parteiprogrammi teostamist Nõukogude-Liidu eestlaste juures, kirjutab K. Trein lk. 78: „Mida kujutab endas rahvusdemokratism? See on kontr-revolutsiooniliste vaadete süsteem, millele toetudes sihitakse nõukogude valitsuse otsekohele kukutamisele ja kodanlik-demokraatliku korra maksmapanemisele.“ Seega — vastane kõige kolossalsemais mõõteis!

Rahvusdemokraatliku kallaku teoreetilise kunstikäsituse laadist ja ühtlasi küpsusest annab allpool järgnev tsitaat Aino Kevadelt südamessemineva pildi:

„Kunst on otse kui arstirohi, mis võib nüüdisaja inimest kõige rohkem aidata. Ta on vahendiks, mille varal inimene ometi natukenegi võib elada tõsist elu. Kunst viib inimese tööstuselu vallast teise ilma. Siin saab inimene, kes muidu oma masina või tööriista pärisori, jälle vabaks inimeseks, inimeseks kes elab täit elu ja ja tunneb lõbu taeva ja maa iludusest. Kunsti abil astub inimene, kes muidu ainult oma ameti külge seot, terve inimkonnaga kindlasse ühendusse. Ühe sõnaga: kunsti ülesanne nüüdisaja ühiskonnas on inimesevangi vabastamine, masinarattakese ümbermuutmise inimeseks.“

See katkend näitab ühelt poolt ebaküpsust, süvenematust ja süsteemi puudust, kuid teiselt poolt võiks sellest lugeda välja kindlasti laiemais ringkonnis olemasolevat hingelist häda, rahuldamatuse, vaesuse ning ebakindluse tunnet. Kommunismi kärarikas optimism ja ülesehitamise-hoiho! nähtavasti pole mitte kõikjale ulatanud ning töörahvast tihedasti liitnud. Kui see vahest ka pole niivõrra kontrrevolutsiooniline kui seda kurdetakse, siis on see vähemasti ennerevolutsiooniline, sellest täiesti mõjustamatu Lääne-Euroopa tarkus sajandi vahetuselt. Sellest baasist, neist arusaamadest, neist hingelisist tarbeist, mis sellest katkendist paistavad, on tõusnud kogu see rahvusdemokraatlik, meie kodumaise pool- ja veerandsotsialistliku kirjandusega identne ning ideeliselt samaväärne literatuur, päämiselt lüürika.

Selgemaks muutub „rahvusdemokraatliku“ mentaliteedi pilt, kui läheme spontaanse loomingu saavutuste juure. Me satume sääl huvitaval kombel samasse õhkkonda, mida tunneme kodumaiste noorpoetide juures.

Nõnda kirjutab esimene eesti proletaarne poetess Elise Tenter:

Maa ruumi õlsatuse kohutaval kurul
Urgelemente kannab enesen.

.....
Suur paganuse jumal, Maa, oh heida armu!
Planeete hüljav õde halasta.
Poeedi igatsevat mõttelendu
Su elukarikast veel joobnusta.

Ain Rannaleet kultiveerib samuti meie oma kodumaal nii tuntud segatsemist:

Mets täis viljapuid, kui vana paradiis,
suur päike tuksatas ja lähemale vooris
meil kosund ajudesse kiilus teine mõtteviis!¹⁾

Sotsialistlik instinkt nõuab asjalikkust, lihtsust, proletaarlaste mentaliteedile vastavat, seejuures aga materialistlikku ja sotsialismimissiooni meenutavat, rahvusdemokraatlik luuletaja aga lendab unustuste maale, pingutab kuhugi „Koidu ema õue“, sõbrustab Taaraga, tunneb hästi Kungla rahvast, on sentimentaalne ning magus, ei oska vahet teha, milline au on tütarlapsel komsomolkaks saada ja milline teotus kodanliku manööri järele kuuvalges poisist kaelustatud olla. Inimkonna ja ühiskonna suurprobleeme ta ei näe, vaid pigemini hoiab end neist eemale. Tema võitlus sotsialismi vastu, kui seda olemas on, seisneb passiivses ükskõiksuses. Kodanlikku aktiivsust sellele vaimsusele süüks anda, on liialdatud. Sümpaatiad võivad sinnapoole kalduda, aga need on samavõrra ebatähtsad resp. kahjutumad kui need vaimud ise on hõredad ning õhukesed.

Nende pääteemaks jääb isiklik unistus ning meeolotsemine ja loodus.

¹⁾ Viimase rea sellest on P. Meisel harvendanud, ning küsib ehmatahes: „teine mõttes viis? . . .“ Ja seletab: see teine mõtteviis pole midagi muud kui arusaamisele tulek, et „tarvi-aktiivselt tööle hakata ja luua poliitiline liit valge Eesti fašistidega.“

Kuigi mõlemad kuritarvitatult on väärtusetä, kuid iseendast süüitud, on nad kommunistliku väärtuskäsituse seisukohalt ilma tingimusteta taunitavad.

Igasugused tumetsejad ning segatsejad, resp. rahvusdemokraadid, on võimetud oma aja ning ümbruse kõige olulisemat tabama ning kujutama. P. Meisel kaebab 13-ndal leheküljel, et „samal ajal kui müstilistes luuletustes leitakse südamlikke sõnu, kõlavaid võrdlusi jne., revolutsioonilised luuletused põevad skematismi tõbe, on kuivad, abstraktsed, täis õõnest paatost ja tehtud vaimustust“. See seisneb sõnade tarvitamises nagu: oktoober, lööklaul, revolutsioon, sotsialism, viisaastak jne. külmalt ning šabloonipäraselt, ilma et neist oldaks vaimustet ja ilma et neile antaks seda usulist ja elavat sisu, mis kommunisti arusaama järele neil peab olema.

Need kirjanikud on proletariaadi võitluspäevil oma hõiskamised hõisand, kuid nüüd on nad sellest nõrdind, vaatavad tagasi, jätkavad oma isade ja emade meeoleolu ning vaimust ja kaevavad uuesti esile nende vaimseid tarbeid. Nemad on kinni Eesti ärkamisaja vaimuses. Kõnesse ei saa sääli tulla kodumaal praegu sündimas olev uus küpsem ning avarasisulisem rahvuslus. Nad pole saanud sotsialistlikus ühiskonnas ülesehitavaks turiks, sest see on neile võimatu, on nende vältimatu viga, mitte innustada kommunistlikust programmist. Selles loomulikus võimetuses, omaduslikus mittekõlbavuses sotsialismile seisneb nende eestisoost kirjanike interventsioon. Pool või veerand neist on kommunisti, vähemasti sotsiaaldemokraati, ülejäänud osa kodanlist liberaali.

Looduseluulet ja loodusest inspireeritud isikliku meeololuulet ei saa sotsialistlikult rakendada, ja kuna need inimese tähelepanu ning huvi kisuvad ühiskonnalt ning selle päevaülesandelt, siis see on lubamatu, resp. otsekohe kontrrevolutsiooniline komsomoli kodanlusekäitliku arusaama järele. „Üksiku hinge lääge ilutsemine ning unustamine“ mõjub selleks, et „unustatakse hiiglavõitlus, mida pidas punane sõjavägi ja töölisklass ühes töötavate talupoegadega lõpmatuil väerindadel.“

Meie ülesandes ei seisa mitte seda arvustada, vaid ainult esile tõsta kui huvitavat hingeelulist tööka, kui kõigi süüdistuste keskpunkti, mis tõstatatakse kodanliku, vähemasti sotsialismi teostamise suhtes indifferentse põhilaadiga kirjaniku vastu.

See otsus on põhimõtte pärast. Kuid teisel juhtumil on kommunistliku väärtusehinnangu nool sihitud ka lameduse ja ülearususe vastu. Nii kirjutab keegi paralüütik Aleks. Päärson siin antava looduselaulu, mida võib lugeda sama naudinguga ning südamerahuga kas algusest või lõpust:

Veretab / idataevast / koidueelne valgusfilm. / Teretab / õhulaevast / maaüles
taevasilm . . . / Põgenema / sõgenema / öövarje / vaenukarje / argadena / vargadena /
koidu ees / võidumees / saabuv päike / maailma läike / ajab / jne.

Kuigi looduseluuletus ei kuulu sotsialistliku lugeja esmajärguliste tarvete hulka, kui selle otstarbetus (kommunisti seisukohalt) piisab ta hukkamõistmiseks, siis pole see veel ainus põhjus, miks sellele ei taheta lubada olemasoluõigust. 1) Kurikavalad kirjanikud saadavad looduseluü-

1) Kuigi Meisel ja Trein halastamatult hukka mõistavad looduseluule, isikliku meeololuule ja rahvusluse, on nad ise teind ka samasuguseid „vigu“, kuigi vähemal määral ning vähem julgesti. Neid on puhtvälised asjaolud sundind kommunistlikumad olema. Näib kõige juures et eestlasel kõige radikaalsemal juhulgi ei saa olla kommunismist üldiselt muusugust käsitust kui Mait Metsanurgal „Jäljetus hauas“, millist kommunistid andestada ei suuda kui hirmsat vassimist ning äraandmist — kuid mida nad alateadlikult kardavad kui hingeelulise paratamatuse suurepärasest väljendust.

rika lambanahas Nõukogude Liidu töötavate eestlaste sekka kontrrevolutsiooniliste ideede pantri. Igasugune looduseluule andvat lõpmatu võimaluse kõnelda „Äsopi keelt“, s. o. kõnelda mõistu, ja sellepärast just rahvusdemokraatlikel kirjanikel olevat suur huvi ning kaldumus looduselüürikasse.

Nii kirjutab Kullerkupp:

„Ma paremast päevast tulevasesst
läbi metsa kuulen juba kohinat . . .

Arvustaja nuhimentaliteet oletab ja seletab kahtlaseks selle punktide-rea. Miks ei ütle proletaarne luuletaja välja oma tulevikuunistust. Ta peab seda uhkusega ja valju häälega tegema. Kui neid unistusi välja ei öelda, siis tähendab, et seda ei juleta, et see on sotsialismi vastane, kulaklik. Looduselüürika salakavalusest kirjutades manitseb P. Meisel: „pea meeles lugeja, aega, mil Judenitš ja Laidoner käsikäs punase Peterburi pääle tungisid!“

Nõuetav suhe sotsialismi ja proletariaadi üritustega.

Kuna kommunistid pole eales uskunud oma üleolekusse ega oma missiooni sugestiivsusesse ning selle maailma übermuutvasse võimu, siis on vajalik kunstlikult seda üleolekut püüda kasvatada, kas või ainult selleks, et fanaatikuid kujundada.

Rahvusdemokraatlik kirjanik, kes unistab, loodust armastab, kuuvalgusest, kevadest, merekohinast, kodust, isast- emast, üksindusest ja muust sarnasest laulab, viitab sellele suurele vanale sfinksile, mida sotsialism seni tagajärjetumalt püüab hävitada: inimese loomusele ja tema vaimsetele ning tundeliste tarvetele, mis ei toeta ega soodusta sotsialismi. Seda (Vene- maal) endise aja inimest peab kujutama nõrgana, allaminevana, eluvõime- tuna, lühidalt, dekadentlikuna. Talle peab omistama kõik nõrkused. Kõik voorused tulevad aga anda võitlevale proletariaadile. Sotsialismi ülesehi- tajate ning märtrite kannatusi ja teeneid peab mitmekordistama ja ülis- tama. Teda peab kujutama sellena, kellest kõike positiivset võib loota. Kui seda ei tehta, siis pole see midagi vähem kui tööliisklassi äraandmine.

Toon illustratsiooniks näite: luuletuse ühes autentse kommentaariga 1924-nda a. esimese detsembri kohta.

Rannaleet kirjutab:

Läinud. / Uhkelt. / Läinud . . . / Nad murdes käinud / teed revolutsioonilist rasket. / Ah, kistes kodanuse maski / neil murti samm, / neil murti ramm . . . / ja surid vahvalt. / Kuis võisid timukad neid jätta? / Kõik löödi mätta. / Need — / need — / kes lövidena võitlesid, / kes küüntel — hammastel heitlesid. /

„Milles siin asi seisab?“ küsib P. Meisel. „Aga selles, et Rannaleet kujutab valge Eesti kodanlust äärmiselt tugevana ja võimsana, kelle kõrval proleta- riaat tundub jõuetuna ning väetina.“ See olevat klassijõudude vahekorra jäme võltsimine ning esimese detsembri putš ei olevat midagi muud olnud kui hoop, mis k o g u (allakirjutanu sõrendus) kodanlise korra alustoeid hädaohtlikult vankuma pani.“ (Lk. 20.)

Kirjutada nii nagu kirjanik fakti teab, ei ole soovitav, sest võib olla, et see sotsialismile kasulik ei ole. Kirjanik peab tingimata olema üks sotsia- lismi ülesehitajaid, ning selleks on tal vaja näidata igauhele, kuidas sotsia- lism või proletariaadi diktatuuri eest võitlev tööline suuri asju tegi, tuge- vam oli või kui võidetuks jäi, siis vähemasti ta moraalne üleolek lugejale selgeks saab. Kirjandusel peab olema praktiline sotsialismiks kasvav

ning julgustav suund. Ainult proletaarlane on eetilisel kõrgel, mitte eales kodanlane, kulak. Selles seisnegu kirjaniku südametunnistus.

Kui kirjanik selleks isiklikku vajadust ei tunne, või oma kohust sotsialistliku ühiskonna vastu küllalt tähtsaks ei hinda, siis tuleb see „paljastada“, „puruks lüüa“ ning „likvideerida“. Sest ta ei tee seda enesestmõistetavalt seetõttu, et kommunismi edu temal südamel ei seisa. Järelikult tema vaimulaad on sellane, mida sotsialistlik maailmasuhtumine oma ülesannete taotluseks kasutada ei saa, mille ta sellepärast nagu üleariususe ning võõrkeha peab välja heitma. Ta on kontrrevolutsiooniline, opportunistlik, kahjurlik — ta on, tarvitades sõna, millele omistatakse kõik tagurlus, antisotsialistlikud omadused ja instinktid, ja mida vihatakse kui kommunismivastasuse apoteoosi, nagu kommunismi antikristust — kulaklik.

Kulak.

Sotsialismi kõige kohutavam vastane on kulak. Mitte sellepärast, et ta aktiivne oleks. Tema kohutavus seisneb ta passiivsuses. Aktiivselt vastuvõtlikele on kergemini võimalik moraalselt surmata ja kahjutumaks teha kui passiivset.

Kulaku mentaliteeti ning hingeelu propageerib (meie arusaama järele: kujutab) rahvusdemokraatlik kirjanik. See on kulak *par excellence*, selle ümberpöörmatu ühiskonnakihi kvintessents. Ta pakub jälle toitu sellele, keda oleks vaja moraalselt ning psüühiliselt surnuks naljutada. Kuid selles arusaamas ollakse selgusel, et rahvusdemokraatlik kirjandus seni ikka veel võib tõusta, kõigist „paljastamistest“ ning „purukslöömistest“ hoolimata, kuni kulak veel eksisteerib. Võit kodanlik-liberaalse kallaku üle „kirjanduslikul ja ideoloogilisel väerinnal“ on alles siis lõplik ja glorioosne, kui on likvideeritud kulaklus kui klass. Seda ei pea muidugi kirjandus tegema, vaid selleks tuleb tarvitada riigivõimu abinõusid.

Kulakule on kahtlemata omane kõik see, millest eelpool juba oli juttu. Kuid Oskar Kullerkupp astub koguni kulaku igapäeva-unistuste ja päämiste soovimuste keskpaika ning laulab järgmiselt:

Küll on kena talutares.
Tuba valge, tuba soe...
Ei sind kanna tormihood:
tahad — kuula raadiot,
tahad — ise lehest loe,
kuidas mujal ilmas lood.

Nii hää kaugeltki kulaku seisukord ei ole. Päämine hädaoht seisneb kulaku olukorra idealiseerimises, selle kujutamises nii, kuidas täisverd kulak tahaks oma seisukorda näha. Selles nähakse antisotsialistlikku mürki.

Kulak on sotsialismivaenuline ning rahvuslik. Kulak elab enesele ja oma perekonnale ning teeb selle hääks tööd. Kulaku sunnib tema perekonnamehet kohusetunne ühes perega enne koitu väljale, — ja kommunistile on arusaamatu ja vihatav, et suure isikliku tööpingutuse juures kõigil võib olla rahulolu, ja andumus oma kohusele, et poisid seejuures võivad rõkkavalt (Kullerkupu väljendus) ja tütarlapsed naeratelles kõnelda. Antisotsialistlik on ka see, et tööpäeva järele jääb „väsimus ning nukrus nurmedele maha“. Aga mis kõige hirksam, see on sotsialismi profaneerimine, tema lubamatu kopuleerimine kulaklusega: „Ning hünni rahvusvahelist verandal laulab hilju linnast toodud grammofon“.

Kulak armastab oma kodu nagu põline eestlane. Ja see lubamatu isikliku kodu armastus leiab väljenduse Kullerkupu rahvaluulevormilises luuletuses:

Oi mu kodu verikallis
onni õlgise harjaga,
kaasiku kalli kohaga,
pääsukeste pesadega.

Ruum ei luba rohkem tsiteerida. Kuid selles alguseski tulevad selgesti ilmsiks kõik kulakliku kirjanduse loomulikud kalduvused: koduarmastus, loodus, tundlus, idüll, individualiteet.

Nii saamatu kui Kullerkupp ka on käsitlema rahvaluulevormi, peetakse põhimõtteliselt seda andeksandmatuks veaks. Rahvaluule on Venemaal ära tuntud rahvustluse kasvatamise kardetava abinõuna.¹⁾

Kulaklus tuleb likvideerida. Kulaku hing tuleb ümber kasvatada täiesti sotsialistlikuks ja siis saab teha alles lõpparve rahvusdemokraatliku kirjandusega samul põhjusil, mis alles pääle viimse eraomanduserudimendi likvideerimist õige sotsialistlik ühiskond algab.

Kulakul pole loomulikult mingit eeldust ega ka mingit põhjust huvi tunda sotsialiseerimisest. Tema on võõras tööstusekeskuste mentaliteet ja vaistud. Tema on lööktöoline põlvest põlve olnud ja jääb selleks, ning tema individuaalset lööktöölise-tõsidust ei saa asendada sotsialistliku lööktöölise kohusetundega. Ja nagu tema elu möödub keset loodust ja tööpüüd-mused on seotud loodusega, nii saab tema ikka tundma huvi kõige selle vastu.

Selles pole kahtlust, et rahvusdemokraatlik, teiste sõnadega, liberaalne kodanlik kirjandus on sotsialismiindifferentsi produkt. Kui kulak kui niisugune hävitada, siis on vaevalt usutav, et sellega jäädavalt kõrvaldet oleks „mädanenud liberalismi“ kallak kommunistlikuski kirjanduses. See võib ka kulaklusetta jälle ilmuda, et uut kulaklust luua.

Keeleuendus.

See keskseim, huvitavaim ja ulatuslikem nähtus meie vaimuelus on avaldanud oma mõju ka sinneroole piiri. Noored inimesed on sellest sääli samuti nakatet kui meil. Säälpool piiri on see aga esile kutsund teiselaadilise antagonismi. Nõukogude-Liidu eestikeelsete kirjanike poolt tarvitet keelelised uuendused on täiesti juhuslikud. Nad on iseäratsemisi õppind, mitte seda, mis keeleuenduses on eluline ja produktiivne. „Kavvaks“ peab olema *pro* kauaks, kun *pro* kus *etc.* küllalt.

Eesti keeleuendusest kõneldakse kui hädaohtlikust korruptsioonist. Ma ei raatsi tsiteerimata jätta huvitavat lauset Treini artiklist „Fašismi agentuur eesti nõukogude kirjanduses“: „Eesti kodanlus on keelt klassivõitluse abinõuna hästi osanud kasutada. See on olnud abinõuks hulkade vaimseks kurnamiseks, rõhumiseks ja väljasuretamiseks.“

Nii on siis piiritaguste arvates keeleuendus keeleline vägistamine tööliklassi ja kehvtalurahva kaelal, mida Eesti kodanlus toimetab!

¹⁾ K. Treinil leidub huvitav alamärkus: „Rahvaluule on meil marksistliselt veel peaaegu käsitlemata, aga võib kahtlemata ütelda, et kuivõrd see oli omaaja ideoloogia, siis väljendas ta nähtavasti oma enamuses jõukamate kihtide soove ja püüdeid. Seepärast kahtlased on püüded, mis kohati ruumi leiavad, rahvaluulet tõsta kilbile kui rõhutatud kihtide poeesiat.“ (Lk. 93.)

Igatahes keeleuendusel pole Nõukogude „eesti“ kirjandusele mingit sisulist väärtust, sest keel on rahvuslik aare ning keeleuendus on rahvuslik üritus ja see ei ole ega taha midagi olla internatsionaalsele sotsialismile.

Kirjanduslik Magnitogorsk.

Kodanlikult, resp. rahvusdemokraatlikult kirjanikult nõutakse häid silmi ja vastuvõtlikkust. Kommunistlikule kirjanikule on kõige tähtsam tendents. Ta peab olema kõigepealt „lööklane“. Kunstnikuülesanne kahvatab ning kaob sotsialistliku ülesheitustöö ideoloogi ülesande ees.

„Proletaarset kirjandust ei loo üksikud — seda peavad hulgad tegema, ning meie ülesanne on neis selle täitmisele organiseerida.“ (P. Meisel. lk. 25) ¹⁾

Mitte loovad inimesed ise pole õigustet valima endile ainet ning käsitamisviisi. Kujutama ei pea küla, vaid sotsialistlikku industriaaliseerimist. Eriküsimus, mis neile midagi korda ei lähe, on see, kas säärasele ulatuslikule ja uudsele nähtusele nagu sotsiaalne industrialiseerimine tühjaksammendavat kujutajat võib ennemini tulla kui ei evita veel distantsi sellest üritusest.

Kirjandus ei arene ega kasva viisaastaku tempos. „Kõige suuremaist, kõige valusamaist puudusist on“, kaebab Meisel (lk. 26), „tempode äärmiselt aeglane arenemine, mille tõttu oleme elust mitme aasta võrra maha jäänd.“

Lapselik ja mõttetu on katse vaimu industrialiseerida. Loominguline viisaastak on võimatu. Kui isegi kompilatoorne vaimutöö vaid osaliselt alistub kavale, siis seda vähem veel looming!

Kommunistlikku südametunnistust piinab asjaolu, et proosas ei esine „termineid“ nagu: „sotsialistlik võistlus, lööktöö, lööklane, lausakollektiviseerimine, kulakluse kui klassi likvideerimine jne., aga säääl kõneldakse proletaarsele kultuurile vaenulisest kodumaa-armastusest, kodupaigast, oma perest ja oma lastest, looduse ning aastaegade ilust.

Välja kõik inimesest, mis säääl on suur, igiinimlik, sest need on kommunistlike arusaamade järele kapitalismi jäänused.

Mis tähendab kirjanduslik Magnitogorsk?

Nimi ütleb juba iseenesest kõige olulisema. Kolossaalselt korraldet ja sihiteadlikult juhitud mehhanism, mille ülesandeks on toota kirjandust, miline vastab kommunistlikele nõudeile.

Tähtsam on, kuidas kirjanduslik Magnitogorsk peab funktsioneerima. Kardinaalnõuded on:

1) Peab erilist tähelepanu pöörama valmistusele, s. o. kirjanduslikule loomingule. Kirjanduslik produktsioon peab suur olema. Kvantiit on rõhutat, sest kuna sotsialistliku mehhanismi poolt loodud kirjandus sotsialismi otstarbeiks tarvitseb sisaldada vaid parteilist tendentsi, siis tema pakkumine võimalikult suuris annuseis viib sihile aina lähemale.

Kirjanik peab täitma parteilise maailmavaate nõuded. Tema peab valgustama maailma marksistlik-leninliku pseudo-päikesega, temas peab

¹⁾ 1931. a. talvel asutati V. Kingisepa-nimelises haridusmajas ja tähtsamais eesti-keelseis õppeasutasis kirjanduslikud õpperingid, kokku 50-ne osavõtjaga, proletaarsete kirjanike väljaõpetamiseks — s. o. „kirjandusline lööktöoliste“ ettevalmistamiseks.

keema revolutsioonilaava ja see peab andma kujutatavale maailmale ning inimesele sisu, tootma ta olemasoluprintsiibi ja määrama ta tegevuse suuna, laadi ning moraali. Kirjanik ei või alata säält, kust talle meeldib, vaid ta peab lähtuma proletaristsest revolutsioonist ja selle ideoloogiast. Keelatud on olla oma loomismetoodi poolest empiiriline.

Empiiriline loomismetod tähendab pääliskaudist elu fotografeerimist, kusjuures selgitamata ning esile tõstmata jäävad protsesside ning nähtuste seesmine seaduspärasus. Seevastu, viimasele peab panema päärõhku. Üksiku konkreetse juhtumi või olukorra kujutamisega peab väljendama üldist, olulist, tüübilist. Empiiriline meetod jätab kõrvale idee, sotsialistliku ühiskonna ehitamisürituse printsiibi. Tükkikene tõelisust, kui see pole valgustet sotsialistlikust tahtest, on kasutu. Mis ei aita sotsialistlikku ühiskonda ehitada, on kahjulik.

Teine lubamatu meetod on ratsionalistlik-formalistlik. Mis on öeldud selle üle, on niivõrd ebaselge, et allakirjutanu ei julge seda oma sõnades iseloomustada, vaid pean andma seletuse nimeta autori kirjutusest osundina. „Seda voolu karakteriseerib äärmine abstraktsus, konkreetse sisu väljaõõnestamine jne. Kunsti kuju mõistetakse kui abstraktsiooni, mis kaotand kõik oma konkreetsuse, s. o. kunsti kuju sarnastatakse abstraktsele loogilisele mõistele.“

2) Edasi, Magnitogorsk kirjanduses tähendab, et tuleb tänapäeva kirjandusse tuua enamlikud tempod, peab likvideerima kirjanduse elust maha jäämise, öeldakse lk. 117 allakirjutamata artiklis. Samuti kui Magnitogorsk oma idees on hiiglaslik, ainus ning esmakordne — nii peab saama ka kirjanduslik Magnitogorsk. Ulatuslikud, kogu sotsialistliku ehitustöö nähtusi ümberhaaravad teosed peavad sündima, nad peavad kujutama ning kasvatama masinarattakese--optimismi ja vabrikumürina-vaimustust, kasvatama „purukslöömise“ ning „likvideerimise“ rõõmu „kõigil väerindadel“, kus on kokkupuuteid vana-maailma traditsioonidega ning vormidega. See on positiivne inimene, kes lõõktööd teeb, oma töönnu, produktiivsuse ja sotsialistliku vastutuse poolest eeskujuks on, kes kulakut vihkab, kellele sotsialism on määruseks ning piiriks.

See inimese kitsendamine nii primitiivseks võib ainult eemalt vaadates evida teatavat grandiositeeti. Ligemale minnes aga see pilt muutub lohutumaks ja armetumaks. Ma olen kindel, et kolmandal päeval pärast vaime ümberkasvatamise lõpetamist, kui neis see kõik on „puruks löödud“ ning „likvideeritud“, mis me kuulsime rahvusdemokraatlikuna taunitavat, saab vaime valdama kitsuse, kulunuse, väärituse ning tühjuse tunne, tõsine *ångst for livet og for töden*. Ja see Magnitogorsk langeb kokku. Loodus ise hävitab ta ära. Kõige veendunumas, kirglikumas ja primitiivsemas hurra-kommunistis on ilma ta teadmata ning vastu ta kõige paremat taht hädadoht sotsialismile.

Friido Toomus.

Vastutav ja tegevtoimetaja: *Edg. Kant.*

Toimetuse liikmed: *H. Kauri, V. Nõges, Ed. Poom, Ed. Sahkenberg, L. Sepp, H. Tammer.*

Väljaandja: *Eesti Rahvuslaste Klubi.* Tartu, postkast 140.

G. Roht'i trükk, Tartu 1933.

Oma lahkunud kaaslasi

Mart Jänes't

ja

Leenart Neuman'i

mälestab

Eesti Rahvuslaste Klubi.

Oma lahkunud liiget

Heinrich Tiito't

mälestab

**Tallinna Eesti Rahvuslaste
Klubi.**

Parimaks jõulukingiks

on Eesti Kirjanduse Seltsi
perioodilised väljaanded.

1934. aasta tellimised erakordsete preemiatega!

Elav Teadus Populaarteaduslik seeria, III aastakäik. Käsitab tänapäeva tähtsamaid küsimusi igale huvitaval ja arusaadaval kujul. Autoriteks peamiselt eesti omad teadlased. Aastas 12 üle sajaleheküljelist raamatut, rohkete piltidega. Hind üksikmüügil à 1 kroon, ette tellides *9 krooni aastakäik*.

Suurmeeste elulood Biograafiline seeria, II aastak. Tutvustab inimsoo väärtuslikumate ja jõulisemate esindajate elu, võitlusi ja suur-saavutisi elaval ja kõiki kaasahaaraval kujul. Aastas 6 umb. 150-leheküljelist raamatut, piltidega. Hind üksikmüügil à 1 kr. 50 s., ette tellides *7 kr. 50 s. aastakäik*.

Eesti Kirjandus Kirjanduslik kuukiri, XXVIII aastak. Artiklid kirjanduse, keele, ajaloo, rahvaluule jne. aladelt, uute raamatute arvustised, kaasandena täielik ilmuvate „Eesti raamatute üldnimestik“. Aastas 12 numbrit à 50—60 lk., piltidega. Üksiknumber 50 s., *aastakäik 5 krooni*.

Preemiaid saavad tellijad

kuni 5. detsembrini — kahekordses tellimissummas
ja kuni 24. detsembrini — ühekordses tellimissummas.

Kõigi kolme väljaande korraga tellijaile
väärtuslik eripreemia!

Preemiateks antavate raamatute nimestik on avaldatud „Postimehes“, „Päevalehes“ ja „Vaba Sõnas“ 12. novembril, „Opetajate Lehes“ 18. novembril, „Vaba Maas“ 19. novembril ja „Päevalehes“ 20. novembril. Nimestikke saab ka Eesti Kirjanduse Seltsilt.

Preemiateks valitud raamatute nimestik tuleb saata Eesti Kirjanduse Seltsile ja tellitavate aastakäikude hind ühes 75 sendiga iga aastakäigu preemiaraamatute väljaandmise ja saatekuludeks sisse maksta Eesti Kirjanduse posti jooksvale arvele nr. 20-36.

Eesti Kirjanduse Selts Tartus

Suurturg 12, telefon 6-01.

Rahvuslik informatsioonileht ilma
erakondliku kuuluvuseta
päevaleht

„VABA SÕNA“

ilmub Tartus ja sammudes käsikäes areneva ajaga, püüab värskes ning elavas käsituses haarata kõigekülgselt võimalikult laialdasi huvialasid, igapäevse elu igasuguseid nähteid ja mitmekesiseid sündmusi.

„VABA SÕNA“, tunnustades mõttevabaduse põhimõtet, tahab kõrgemal seista erakonna-, kihi- ja kolgapoliitikast, hindab ja arvustab ühtlaselt õiglase objektiivsusega igaihe tegevust, võimeid ja oskust, vaatamata kellegi seisukohast, kuuluvusest, varandusest või muudest mõjutustest, tõstes esile riiklikud ja rahvuslikud üldhuvid meie riikliku iseolemise, majandusliku kandejõu ja rahva eluliste vajaduste vaatekohast, kusjuures ta ei pörka tagasi tarvilikkude uuenduste nõudmisest, samuti nagu ta astub võitlusesse väärsammude ja liialduste vastu.

Erakondlikkudest ja muudest kõrvalmõjudest vaba ja iseisivate seisukohtade tõttu „VABA SÕNA“ on

ajaleht kõigile,

kes hindab objektiivset ja rippumatut ajakirjandust.

„VABA SÕNA“ asub Tartus, Riia tn. 6, tel. 11-13 ja postk. 217.
Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused.

Pehme, väga
aroomiline

Regatta

Laferme

pabeross eriti
nõudlikele

Laferme

VÄLJAVÕTE

Aasnurme Ühismeierei arvest meie juures.

DEBET.

Teile müüdnud:

Jõutoitu:

Jaan. 15	Loomajahu	100 kotti	Kr.	800.—
	Sojajahu	100 "	"	1 100.—
	Kliisid	200 "	"	1 600.—

Väetisaineid:

Aprill 1	Superfosfaati	500 kotti	Kr.	2 500.—
	Kaalisoola	200 "	"	2 040.—
Aug. 15	-do-	100 "	"	1 020.—
	Superfosfaati	200 "	"	1 000.—
	<u>SALDO T/heaks</u>		"	<u>59 881.—</u>
			Kr.	<u>69.941.—</u>

KREDIT.

Teilt ostetud:

Juuli 31	Eksportvõid	1 000 kg.	Kr.	1 320.—
Aug. 31	-do-	1 200 "	"	1 836.—
Sept. 30	-do-	1 250 "	"	2 125.—
Aug. 31	Rukkeid	150 000 "	"	17 250.—
	Nisu	150 000 "	"	31 500.—
Sept. 30	Helvekaeru I s.	100 000 "	"	10 000.—
	Otri	50 000 "	"	6.000.—
			Kr.	<u>69.941.—</u>

Tallinnas, 1. okt. 1933. a.

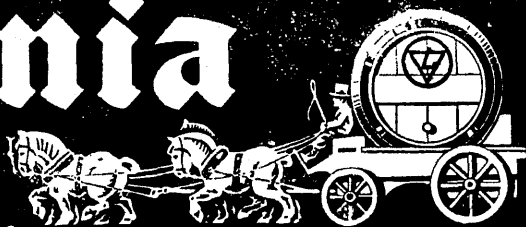
J. PUHK & POJAD

Pühadeks!

soovitame üldtunnustatud:

Eksport Pilseni, Pilseni, Müncheni

Livonia õlu

Karastusjooke:

Mesi Sekt, Solo Sekt, Karamel ja
limonadid.

Õlletehas „LIVONIA“

Tartus, Kaldä t. 5/6, telef. 2-38.

HIND 85 SENTI.